

KIERUNKI I ZRÓŻNICOWANIA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE WSPÓŁCZESNYCH MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH I ZAGRANICZNYCH W POLSCE

Przemysław Śleszyński

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

Ogólnopolska konferencja naukowa KBnM PAN
„Migracje w XXI wieku – wybór, konieczność czy przymus?”

14-15 października 2015 r. • Łagów

ZAGADNIENIA

1. Zróżnicowania i prawidłowości geograficzne rejestrowanych zdarzeń migracyjnych po 1989 r.
2. Relacje pomiędzy różnymi sposobami rejestracji zdarzeń oraz ich wiarygodność.
3. Kierunki przemieszczeń wewnętrznych według niepublikowanych danych macierzowych GUS (zameldowania międzygminne).
4. Zlewnie migracyjne i kształtowanie się funkcjonalnych regionów migracyjnych w kraju.

ŹRÓDŁA DANYCH

1. „Oficjalna” rejestracja zameldowań i wymeldowań według gmin z lat 1995-2014 (20 lat – jednolity podział gminny).
2. Międzygminna macierz wymeldowań/zameldowań z 2012 r. (2478 x 2478).
3. Dane ze spisu powszechnego 2002 nt. deklarowanego długoterminowego pobytu za granicą (dane z NSP 2011 nie są udostępniane poniżej skali całego województwa).
4. Nie wykorzystano danych ze spisu powszechnego 2011 – brak danych według gmin.

PROBLEMY STATYSTYKI

(WIELKOŚCI RZECZYWISTEGO RUCHU MIGRACYJNEGO)

1. Ruch zagraniczny:

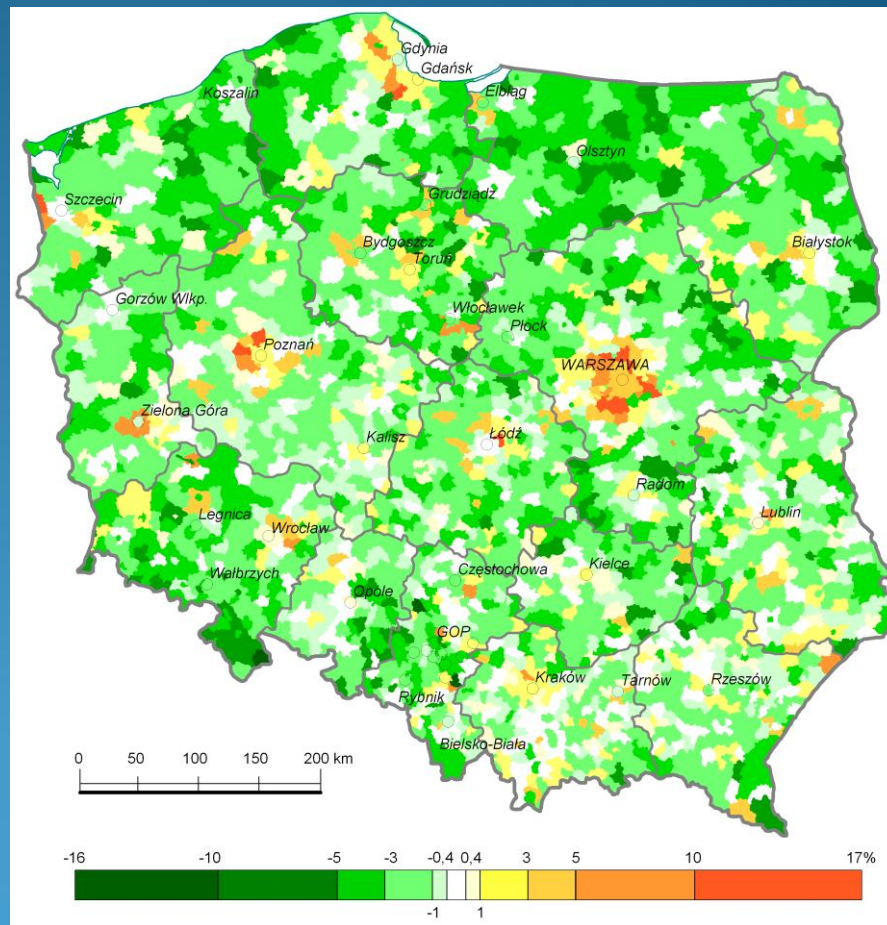
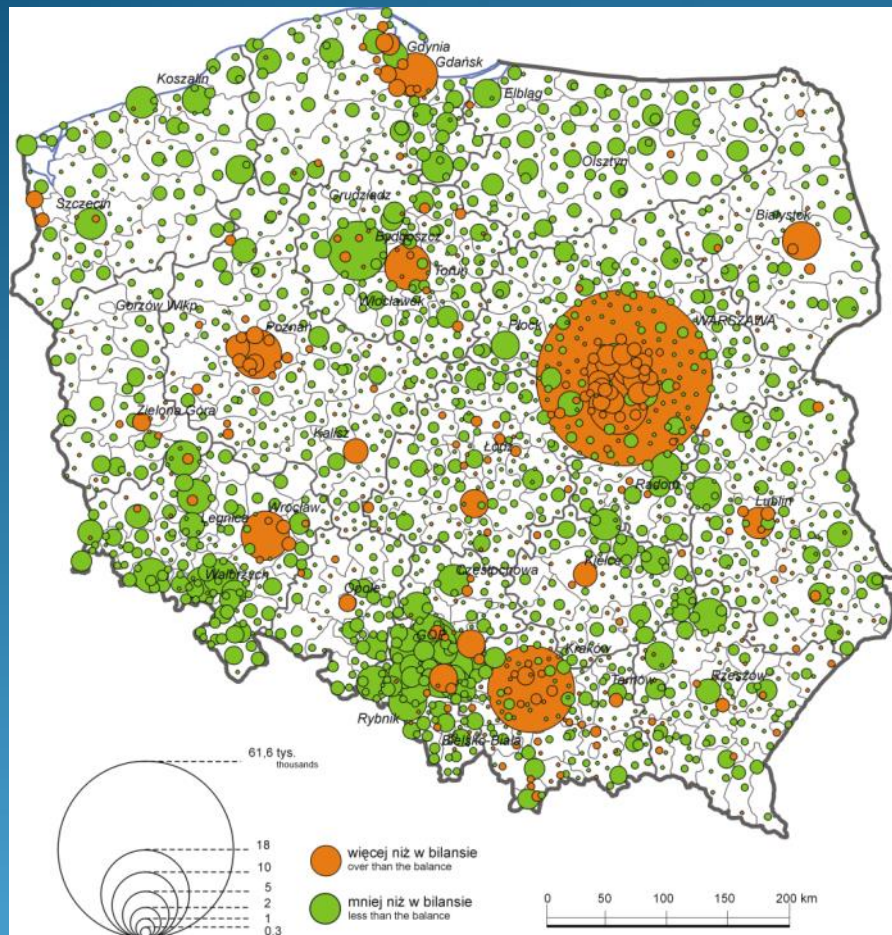
- według ewidencji ludności, w latach 1990-2014 z kraju wyjechało na stałe 542 tys. osób (tyle osób wymeldowało się);
- według gł. BAEL w latach 2004-2014 r. czasowo ($> 2/3M$) przebywało średniorocznie 1000-2270 tys. osób (NSP 2002 – 786 tys. osób);
- według NSP 2002 $> 3M$ poza granicami przebywało 786 tys. osób, a w 2011 - 2018 tys. osób;
- około 70-75% osób przebywa dłużej niż 1 rok, około połowy to osoby w wieku 20-39 lat (NSP 2011)

2. Ruch krajowy:

- według rejestracji bieżącej (od 2006 PESEL), w latach 1995-2014 notowano 393-547 tys. wymeldowań/zameldowań;
- według NSP 2002 stwierdzono ok. 700 tys. niezgodności zameldowania i zamieszkania osób;
- według kilku badań, rzeczywista liczba ludności Warszawy jest wyższa o 110-226 tys. osób wskutek braku rejestracji migracji (7-13%).

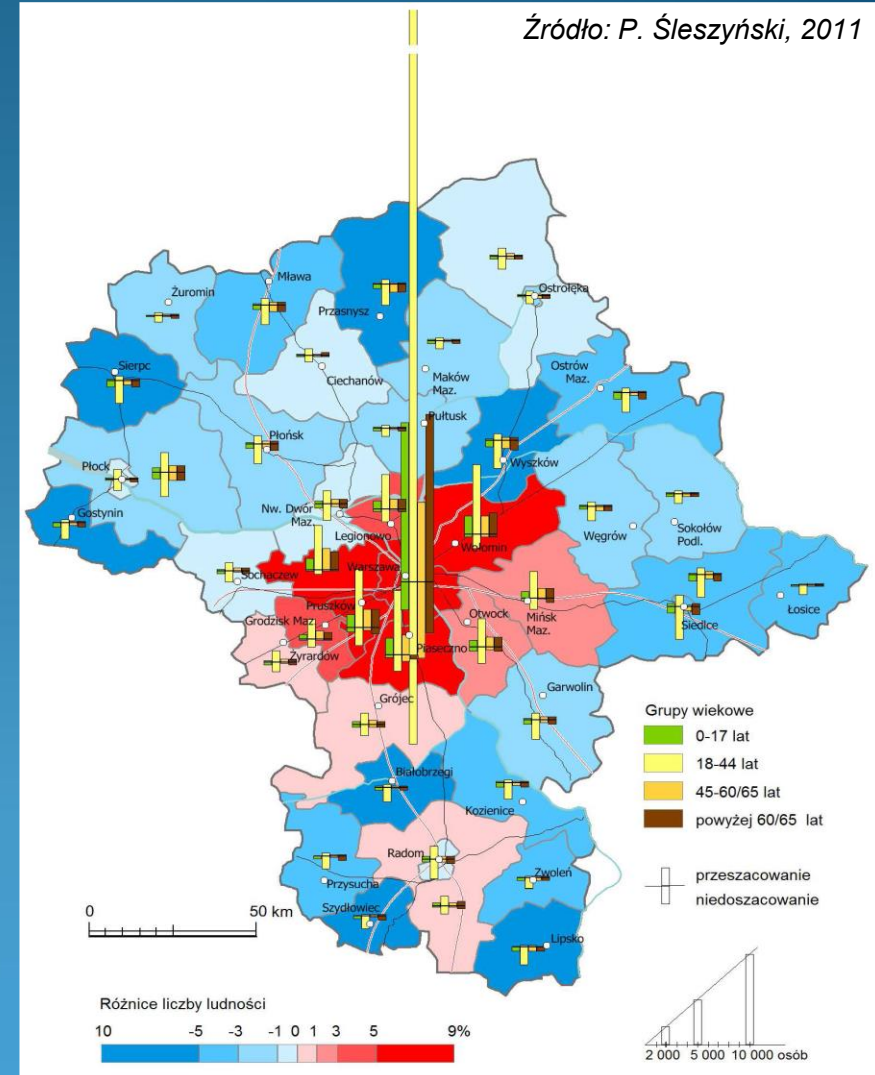
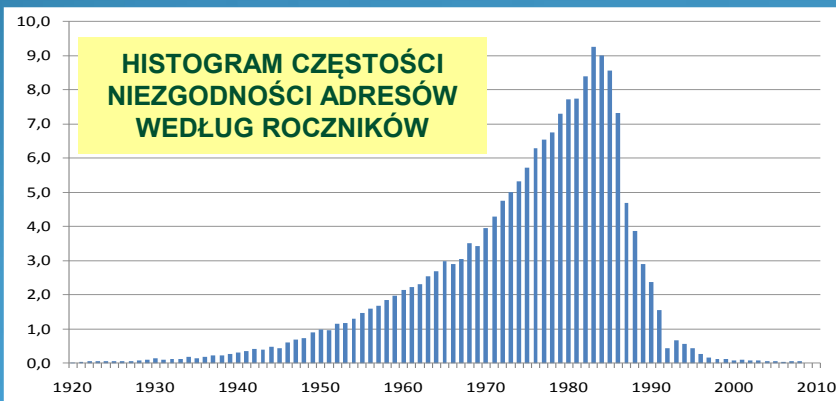
Różnica liczby ludności pomiędzy spisem powszechnym (V 2002) a bilansem (XII 2001)

Źródło: P. Śleszyński, 2004, 2005
Studia Demograficzne, Przegląd Geograficzny

Różnice adresów korespondencyjnych i zameldowania według baz ZUS (styczeń 2011)

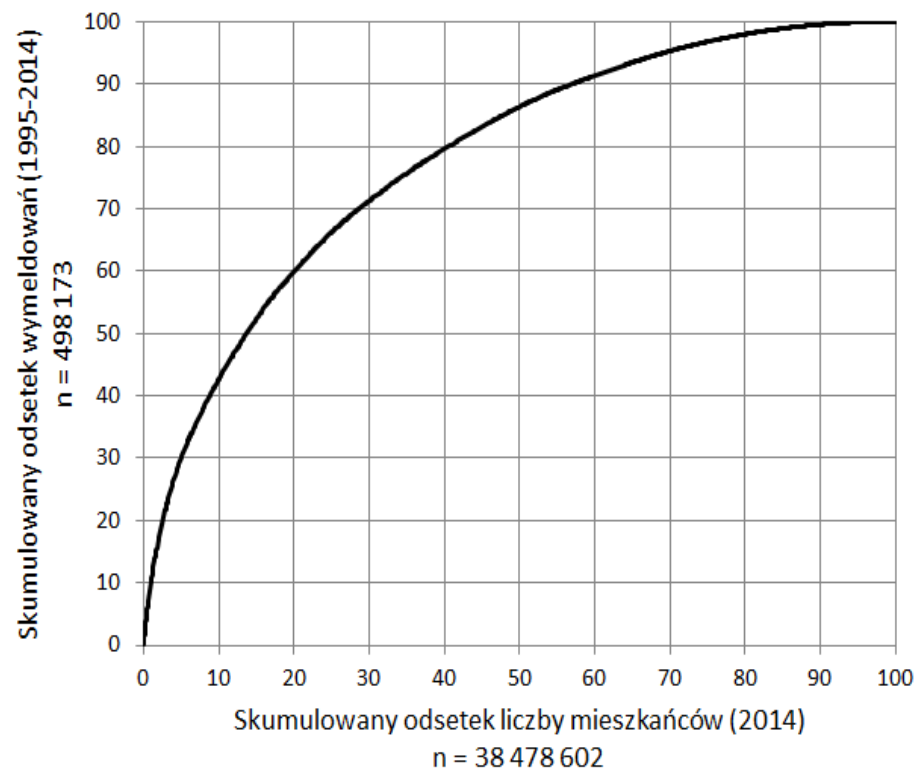
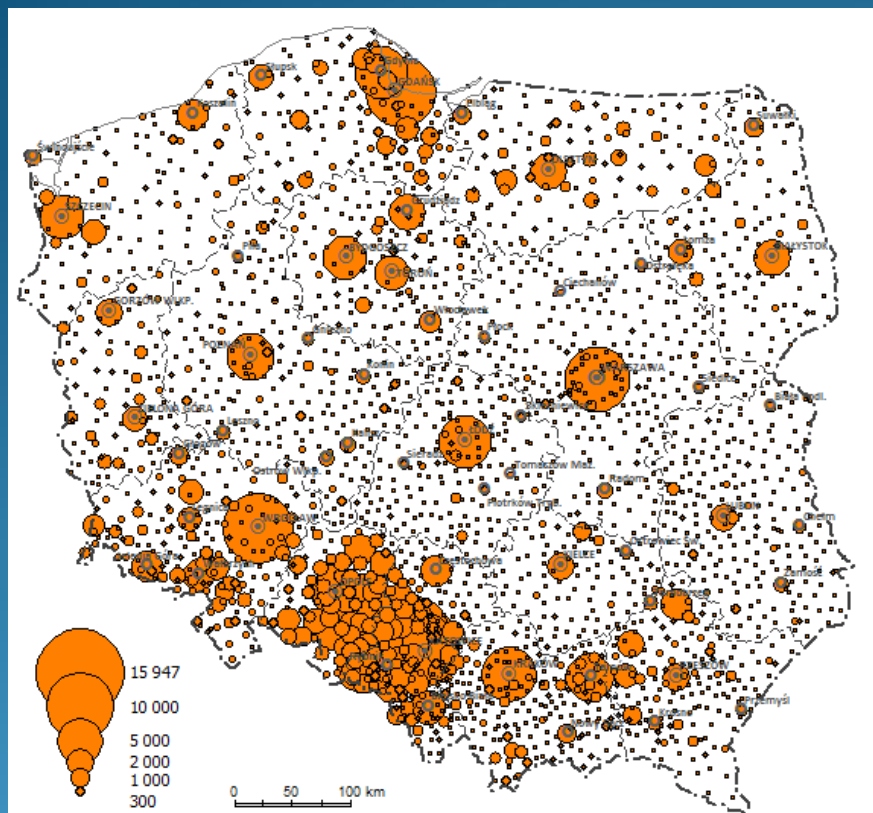
- Największe niedoszacowanie dotyczy aglomeracji warszawskiej, przeszacowanie – regionów peryferyjnych (brak rejestracji faktycznych migracji).
- "Oficjalna" liczba ludności na Obszarze Metropolitalnym Warszawy jest niedoszacowana, w granicach 165-432 tys. osób, z czego 118-223 tys. przypada na Warszawę. Zmiana sposobu liczenia ludności wpłynęłaby na porównania krajowe różnych wskaźników, w tym PKB per capita.

ZRÓŻNICOWANIA I PRAWIDŁOWOŚCI W EMIGRACJI ZAGRANICZNEJ

WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ, 1995-2014

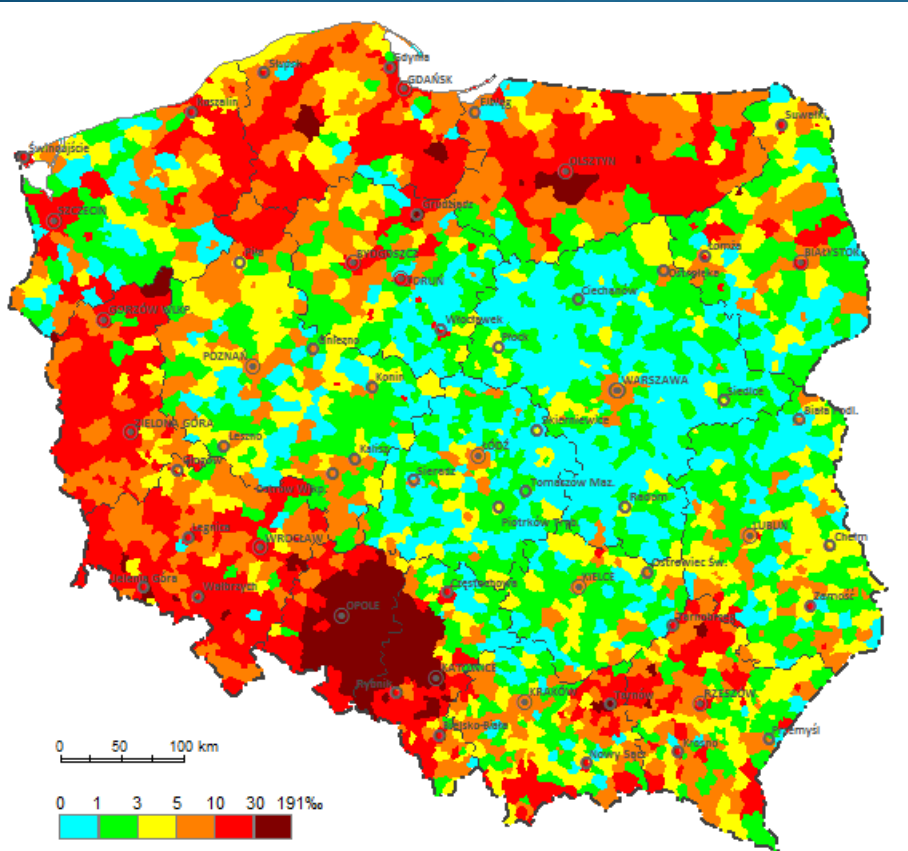

Wysoka koncentracja odpływu:

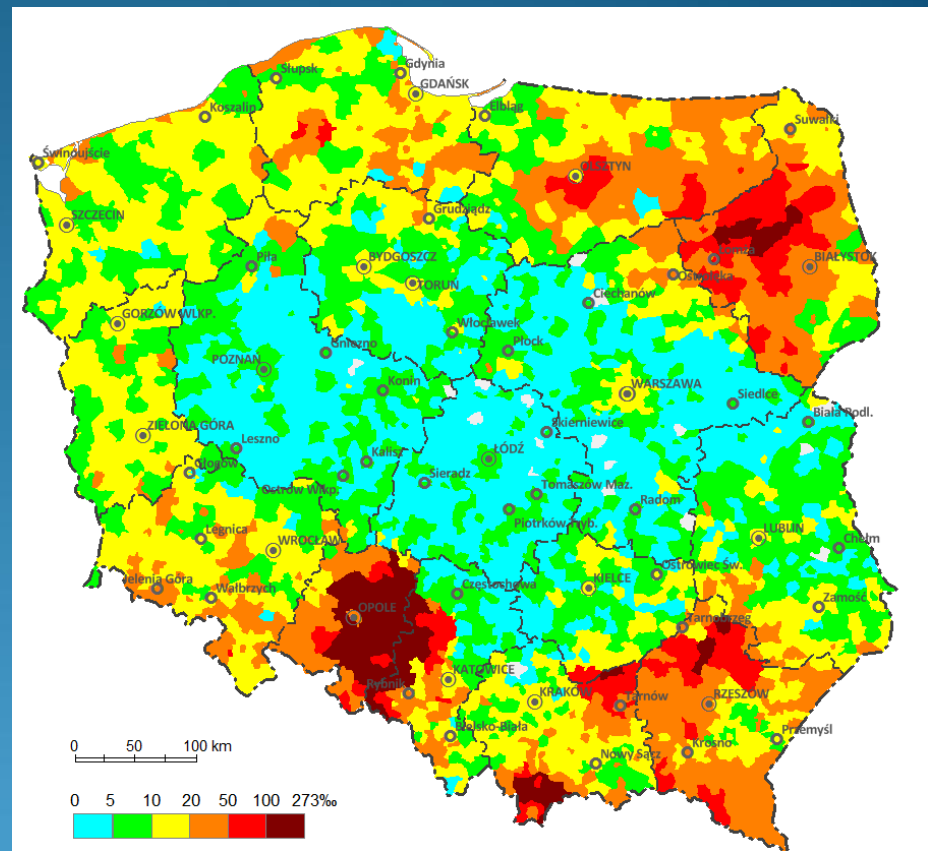
za 50% wymeldowań za granicę odpowiada obszar zamieszkały przez 13% ludności Polski.

WYMELDOWANIA REJESTROWANE I „NIEOBECNI”

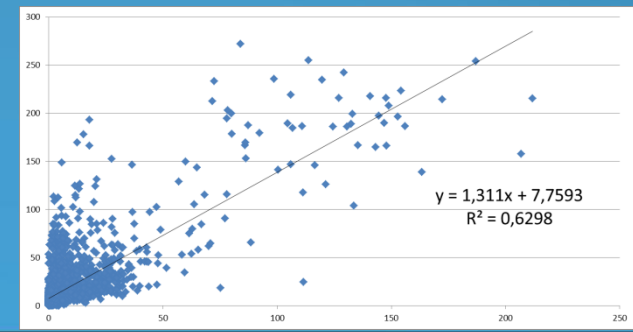
Wymeldowania na 1000 mieszkańców,
1995-2014

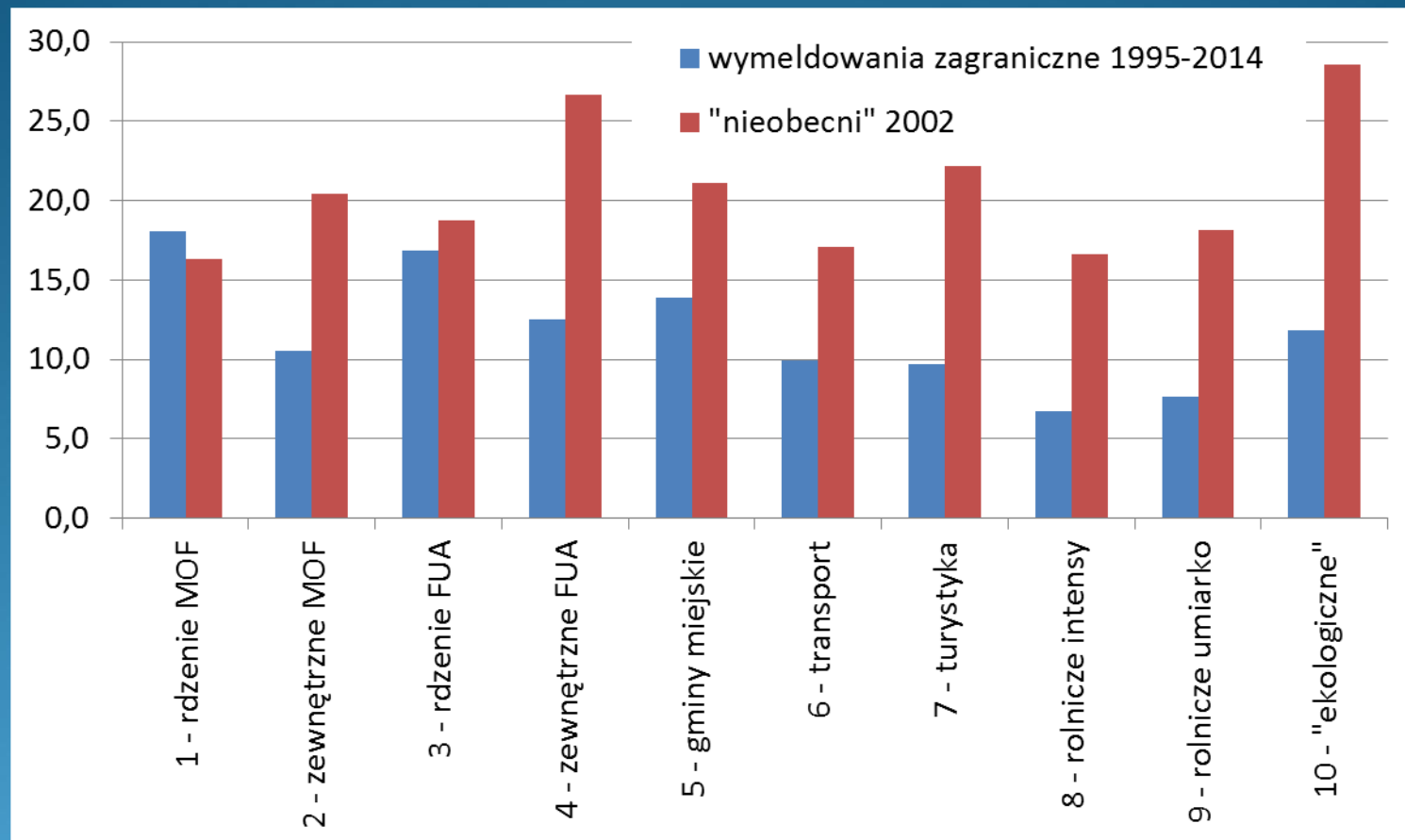
Osoby przebywające długoterminowo (>12m)
za granicą w kategorii wieku 13+ (2002)

- Regiony „poniemieckie”, w tym Śląsk Opolski.
- Regiony „tradycyjne”, rola więzi lokalnych i dyfuzji zachowań proemigracyjnych (Podlasie, Podhale, Podkarpacie/rejon Tarnowa, Tarnobrzeg i Rzeszowa).
- Mobilność obszarów zurbanizowanych, zwłaszcza metropolitalnych.

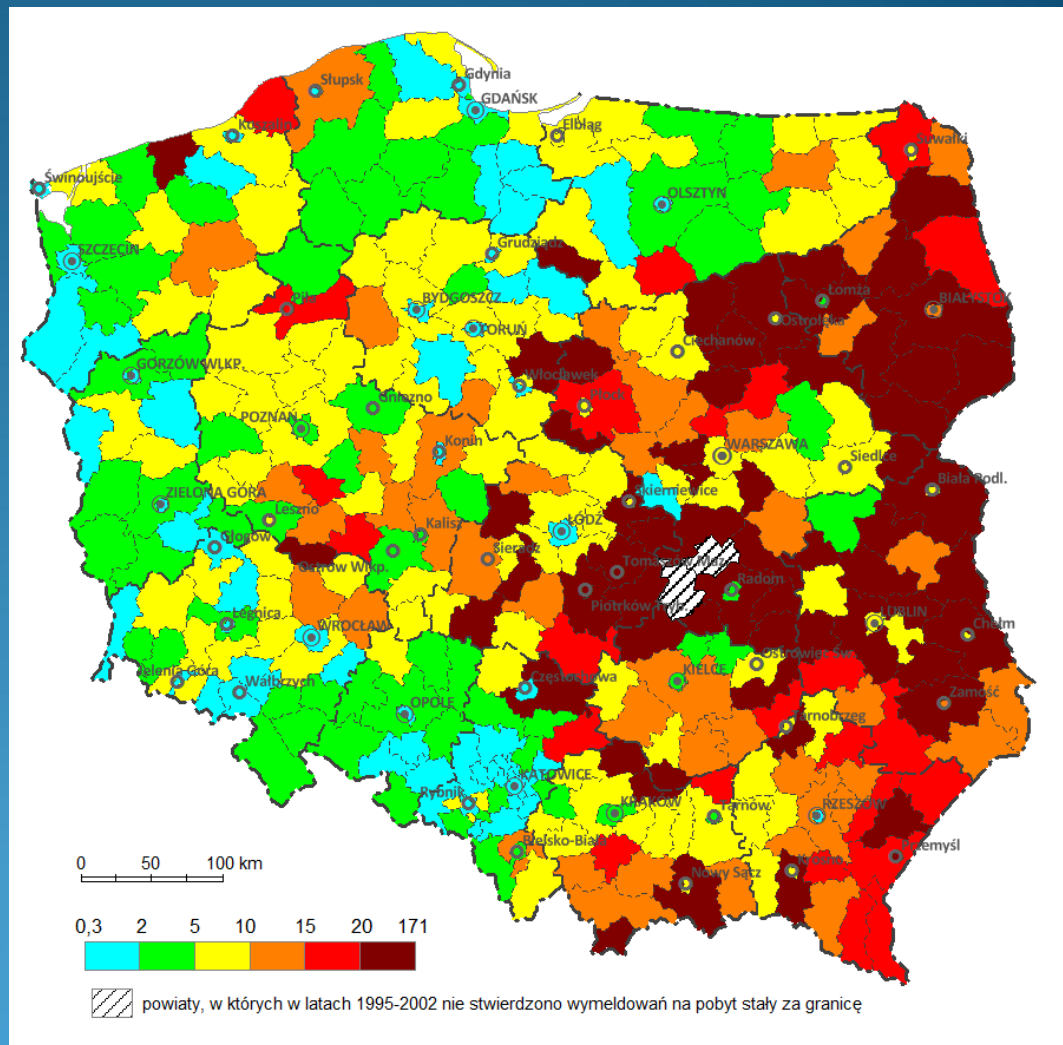
WYMELDOWANIA REJESTROWANE I „NIEOBECNI” na 1000 zameldowanych mieszkańców

- Największa **zgodność** w przypadku **ośrodków miejskich**
- Największa **niezgodność** w przypadku **peryferii i stref podmiejskich**

WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ (1995-2002) A DŁUGOTERMINOWE POBYTY CZASOWE 12M+ (NSP 2002)

Krotność liczby osób przebywających czasowo za granicą powyżej 12 miesięcy w maju 2002 r. w stosunku do wymeldowanych na pobyt stały za granicę w latach 1995-2002 (wymeldowania = 1)

Źródło: P. Śleszyński, 2013
Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny

WSPÓŁCZESNE TYPY EMIGRACYJNE GMIN I REGIONY EMIGRACYJNE POLSKI (1995-2011)

A – wysoki udział wymeldowań i pobyków czasowych (odpowiednio >2% i >3% populacji);

B – wysoki udział wymeldowań i niski udział pobyków czasowych (>2%, <3%);

C – niski udział wymeldowań i wysoki udział pobyków czasowych (<2%, >3%);

D – niski udział wymeldowań i pobyków czasowych (<2%, <3%).

Regiony emigracyjne:

1 – warmińsko-mazurski;

2 – północnopodlaski;

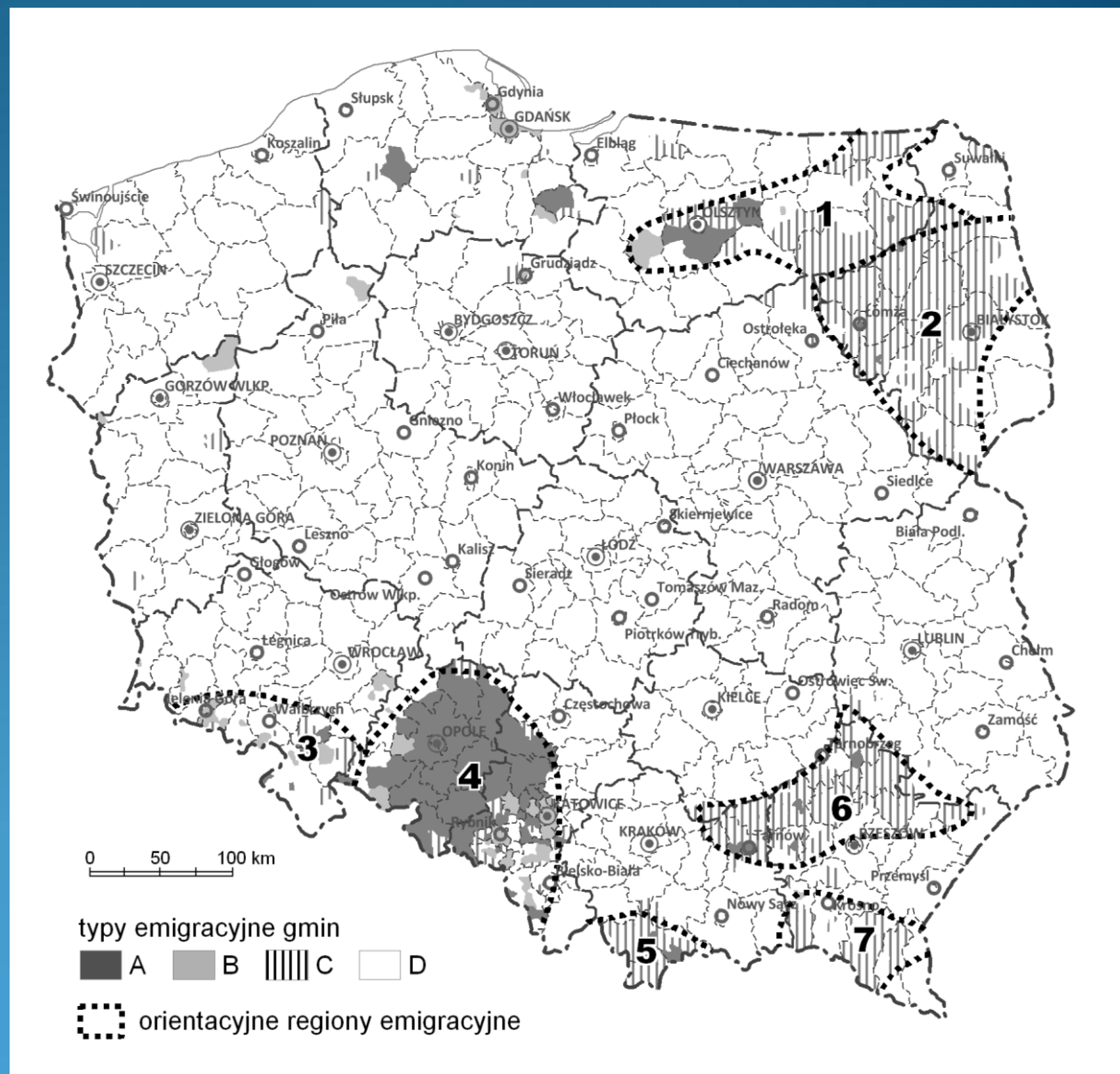
3 – sudecki;

4 – opolsko-górnośląski;

5 – podhalański;

6 – sandomierski;

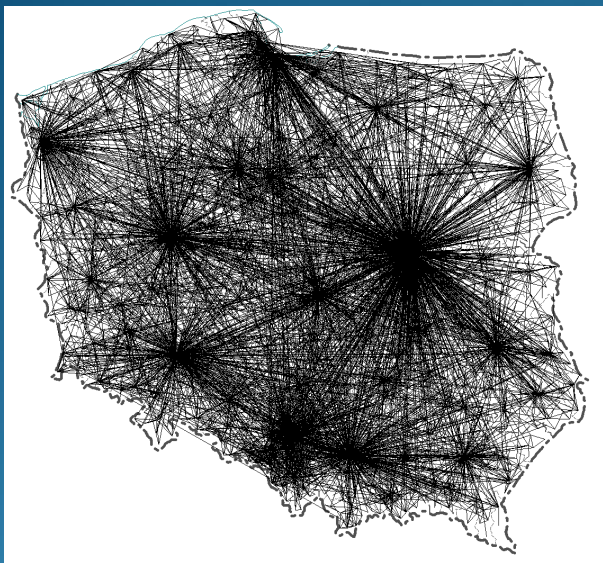
7 – podkarpacki.

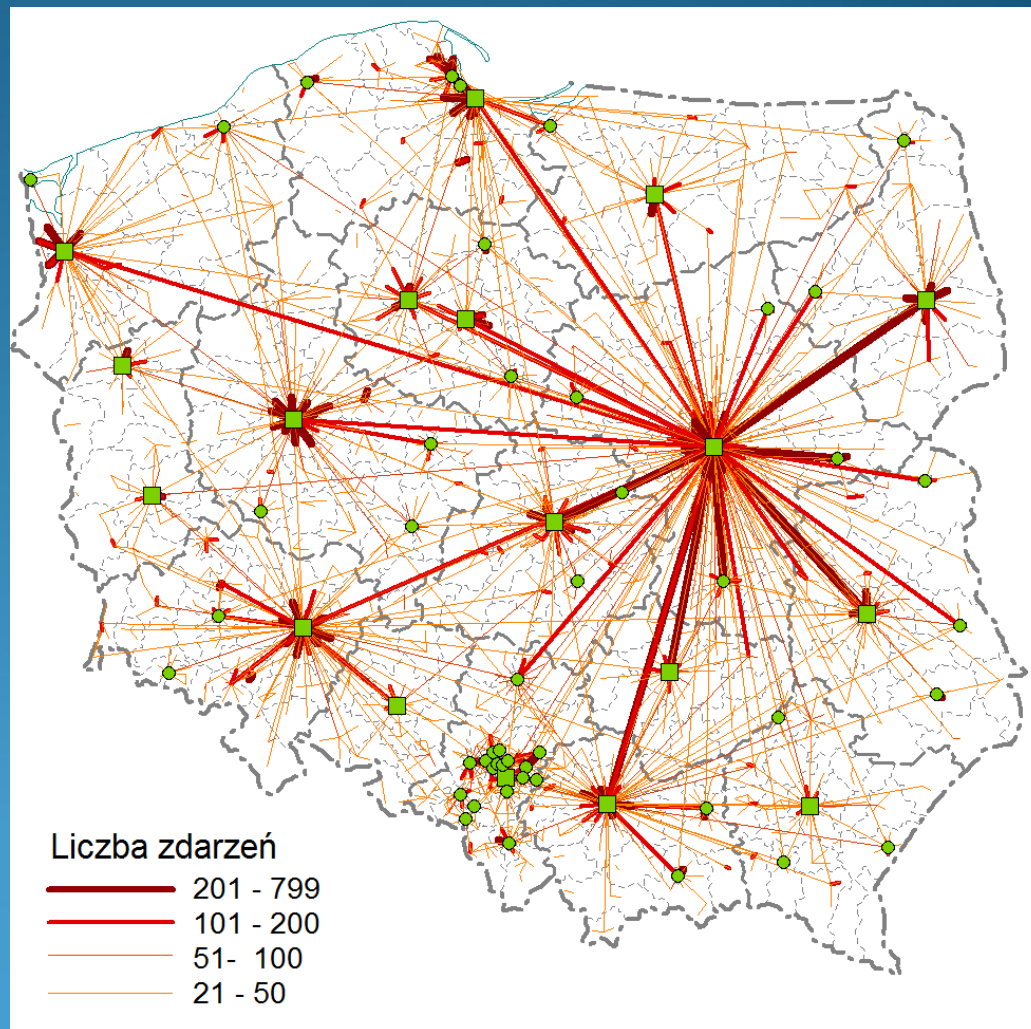
MIGRACJE (WYMELDOWANIA/ZAMELDOWANIA) W RUCHU KRAJOWYM

MIGRACJE WEWNĘTRZNE (WYMELDOWANIA I ZAMELDOWANIA)

macierz międzygminna za 2012 r.:

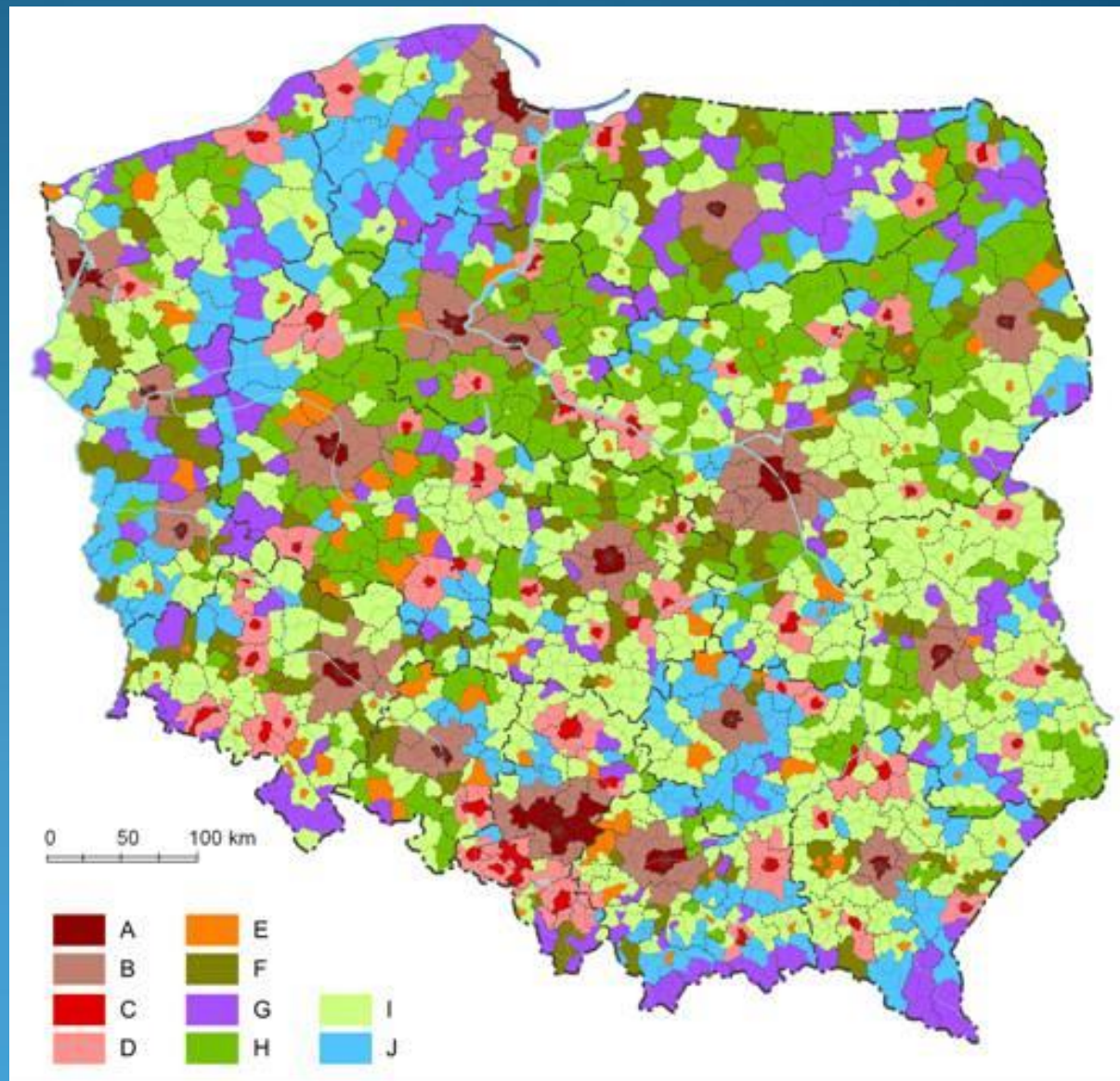
- 2479 x 2479 gmin
- 370 tys. zdarzeń

ANALIZY WEDŁUG KLASYFIKACJI FUNKCJONALNEJ GMIN POLSKI

(Śleszyński i Komornicki 2015, koncepcja dedukcyjno-indukcyjna Śleszyński 2012)

- A – rdzenie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw;
- B – strefy zewnętrzne Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw;
- C – rdzenie obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych;
- D – strefy zewnętrzne obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych;
- E – miasta-ośrodki wielofunkcyjne;
- F – gminy z rozwiniętą funkcją transportową;
- G – gminy o innych rozwiniętych funkcjach pozarolniczych (turystyka oraz funkcje wielkopowierzchniowe, w tym przemysł wydobywczy);
- H – gminy z intensywnie rozwiniętą funkcją rolniczą;
- I – gminy z umiarkowanie rozwiniętą funkcją rolniczą;
- J – gminy ekstensywnie zagospodarowane (funkcje leśne, ochrony przyrody).

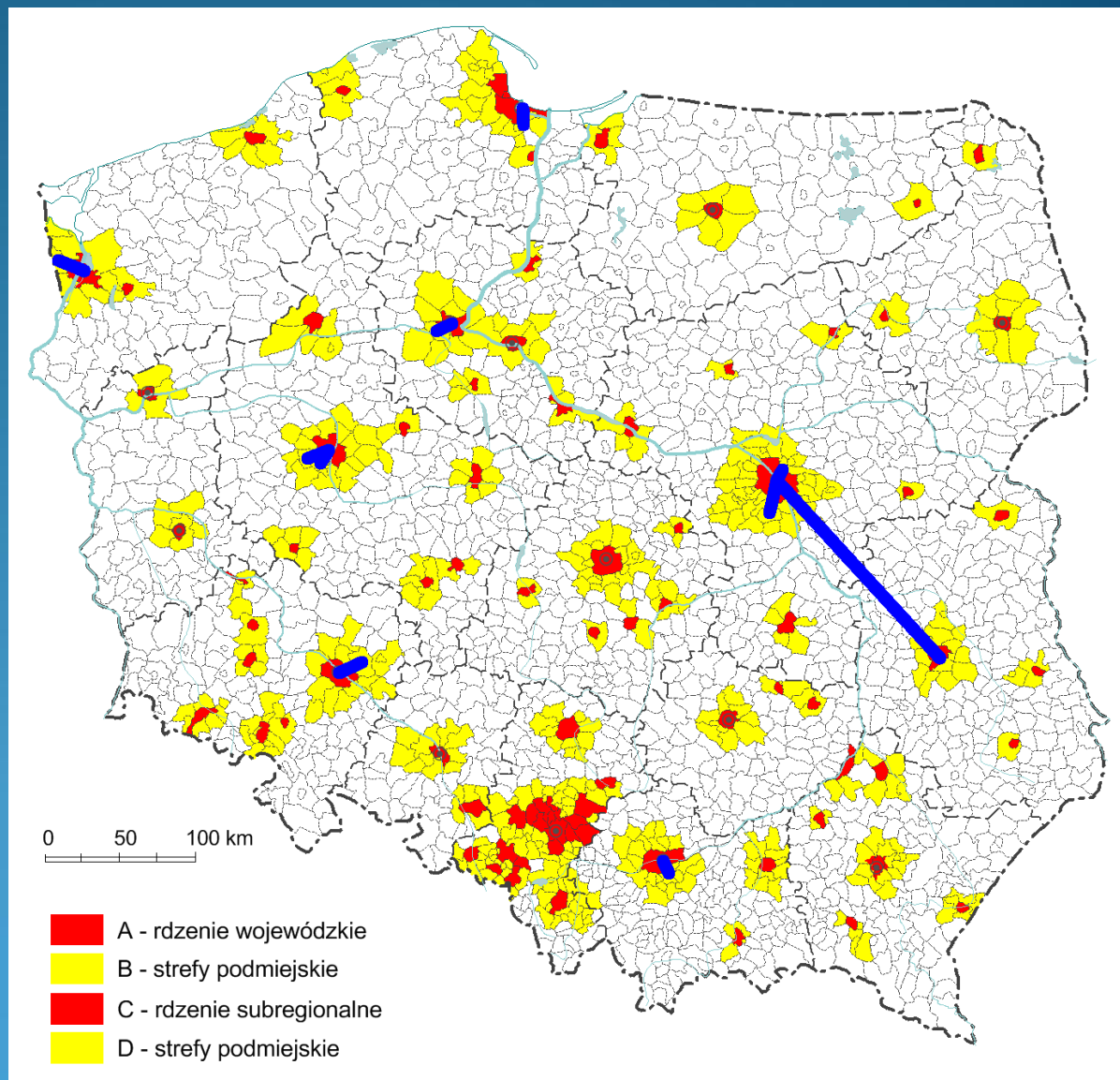

ANALIZY WEDŁUG KLASYFIKACJI FUNKCJONALNEJ GMIN POLSKI

(Śleszyński i Komornicki 2015, koncepcja dedukcyjno-indukcyjna Śleszyński 2012)

10 największych przemeldowań (2012):

Warszawa → Piaseczno	799
Szczecin → Dobra	760
Wrocław → Długołęka	645
Poznań → Dopiewo	598
Gdańsk → Pruszcz Gd.	570
Poznań → Komorniki	564
Bydgoszcz → Białe Błota	563
Kraków → Wieliczka	556
Lublin → Warszawa	525
Warszawa → Żąbki	487

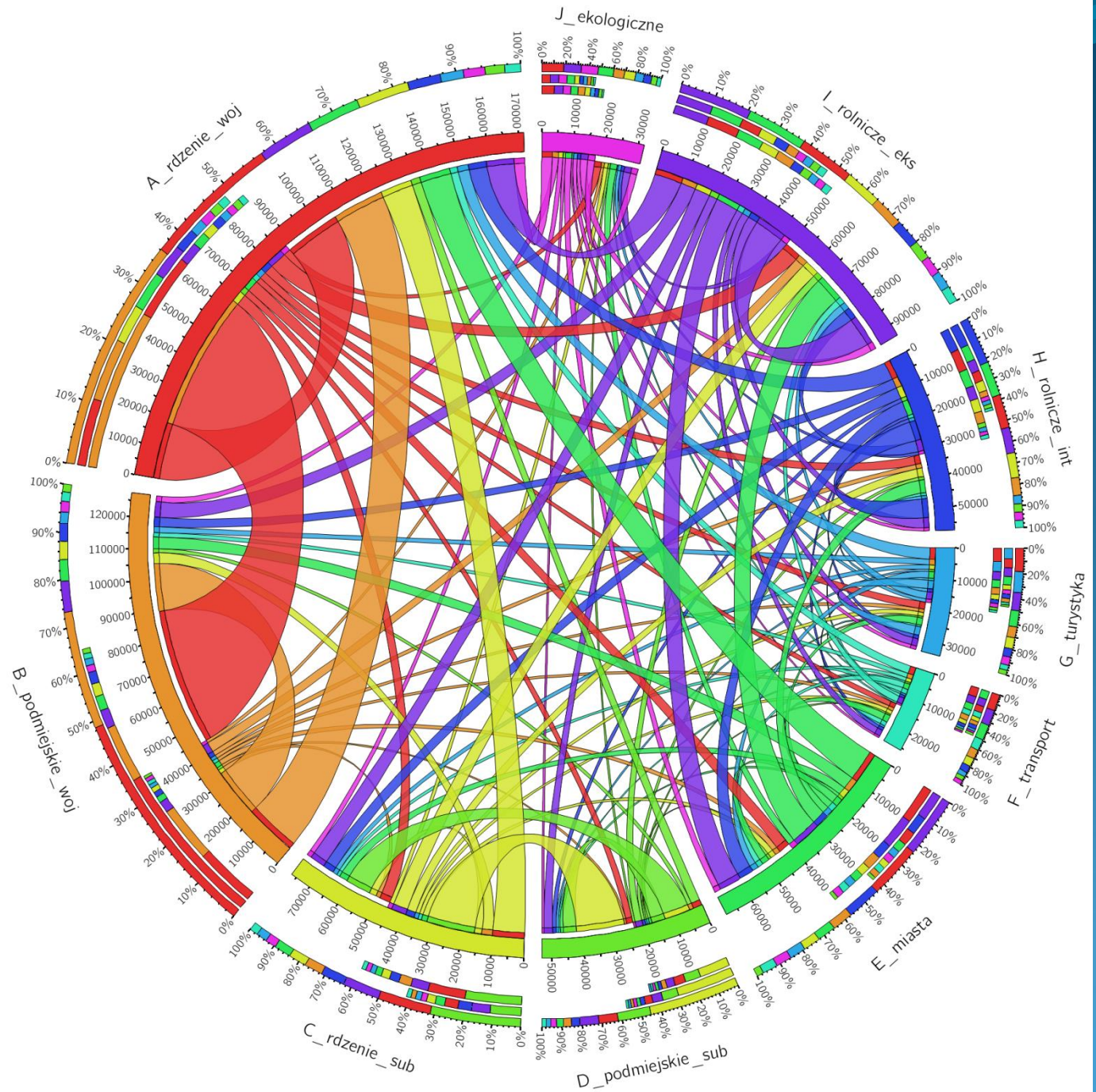

KIERUNKI PRZEPŁYWÓW WEDŁUG TYPÓW GMIN

przepływy w tysiącach

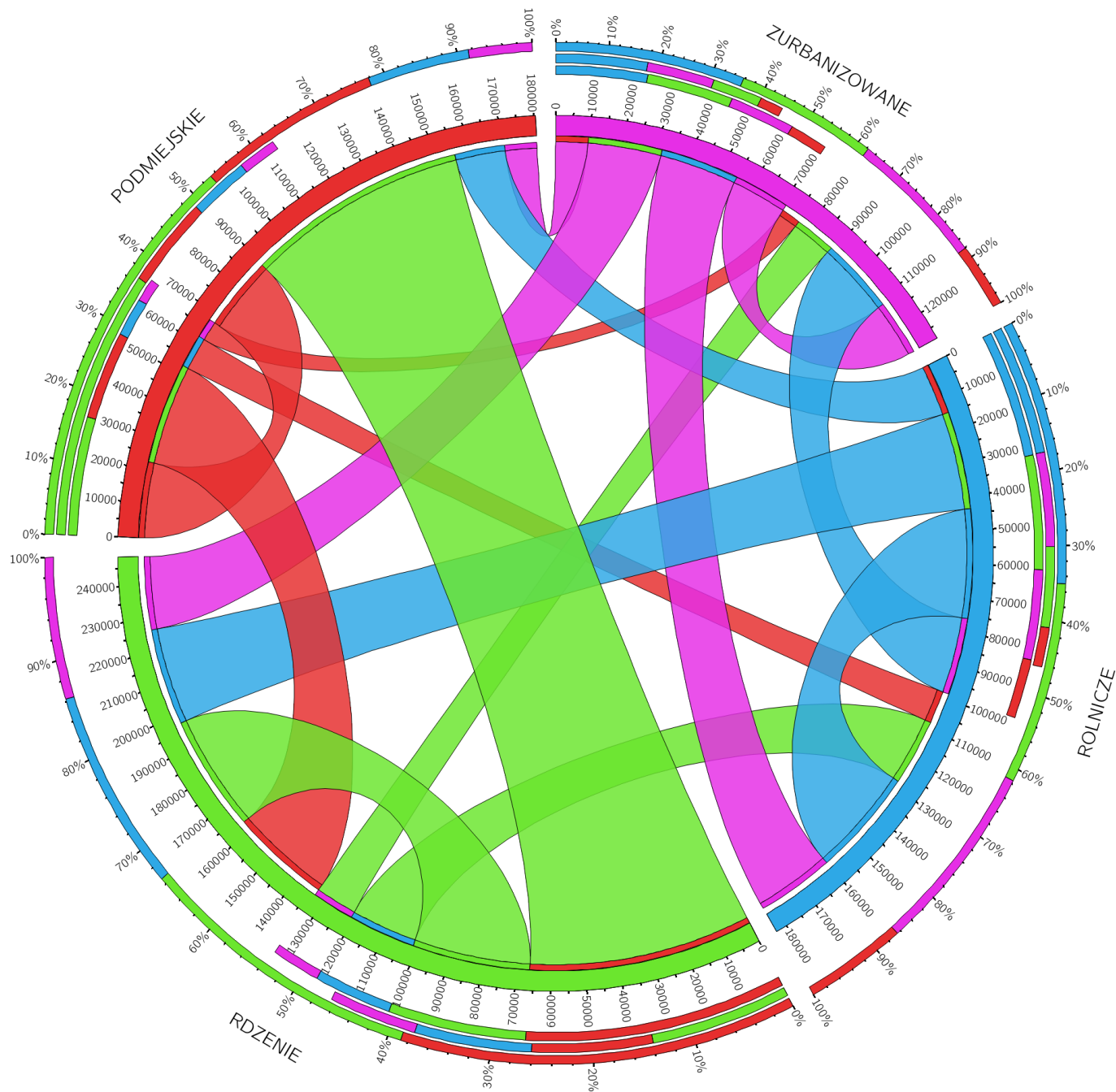
Z--> DO	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Razem
A - rdzenie woj.	18	45	4	2	4	2	2	3	6	2	88
B - strefy podmiejskie	17	16	1	1	2	1	1	2	3	1	44
C - rdzenie subregionalne	10	4	2	16	2	1	1	3	5	1	45
D - strefy podmiejskie	3	1	8	4	1	1	1	1	2	1	23
E - miasta wielofunkcyjne	10	4	3	1	2	2	2	4	9	2	40
G - transportowe	3	1	1	1	2	2	1	1	2	0	13
H - turystyczne	4	2	2	1	2	1	3	1	2	1	18
I - rolnicze int.	6	3	4	1	5	1	1	6	4	1	32
J - rolnicze ekst.	9	5	5	3	7	2	2	3	10	2	49
K - "ekologiczne"	3	2	2	1	2	1	1	1	2	2	17
Razem (Polska)	84	83	31	30	29	13	16	25	45	15	370

MIGRACJE (zameldowania) 2012 według 10 typów gmin

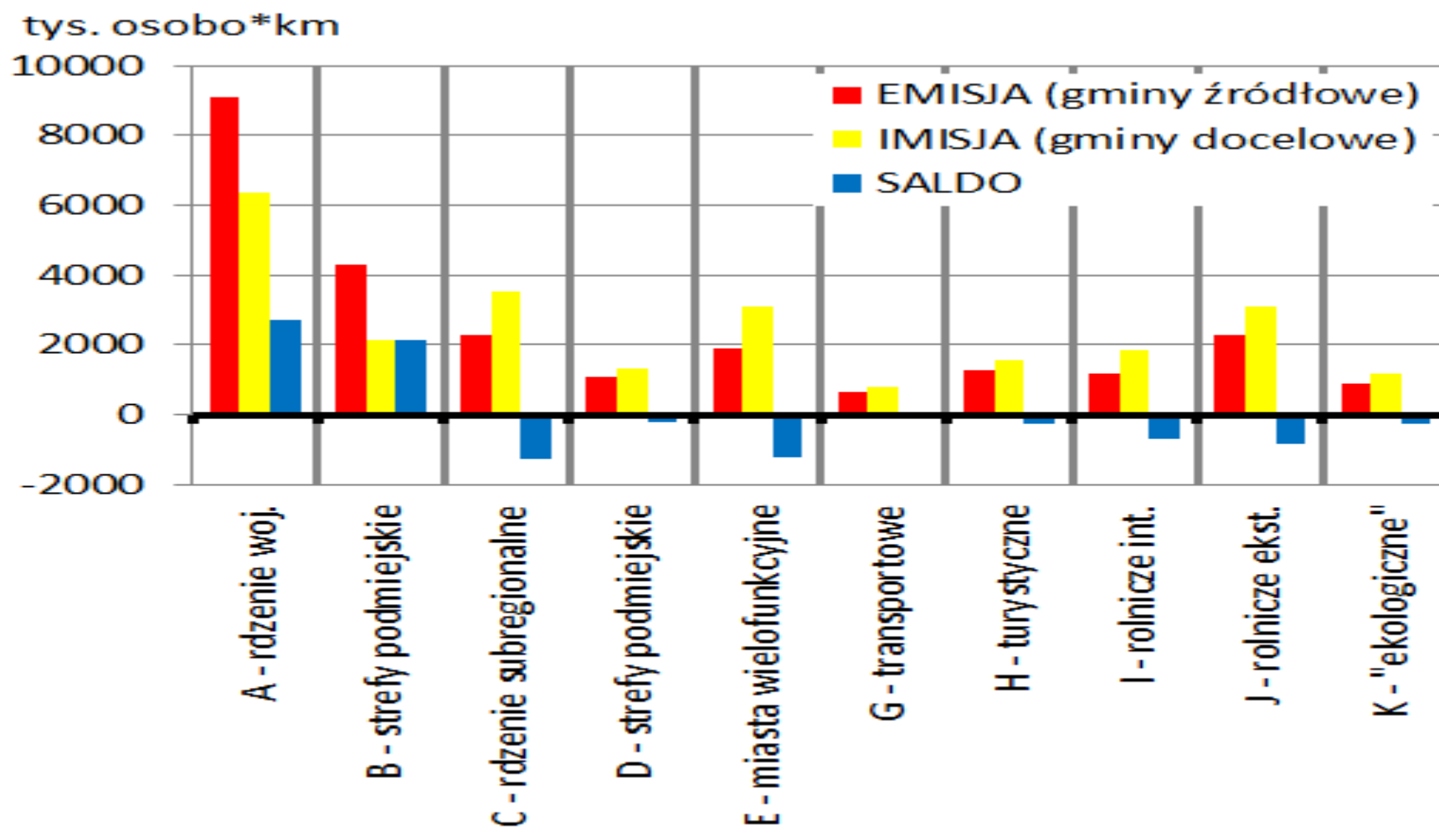
MIGRACJE (zameldowania) 2012 według 4 typów gmin

1. Dominacja ruchu z rdzeni do stref podmiejskich
2. Ruch z obszarów peryferyjnych do największych ośrodków z pominięciem niższych szczebli hierarchicznych.

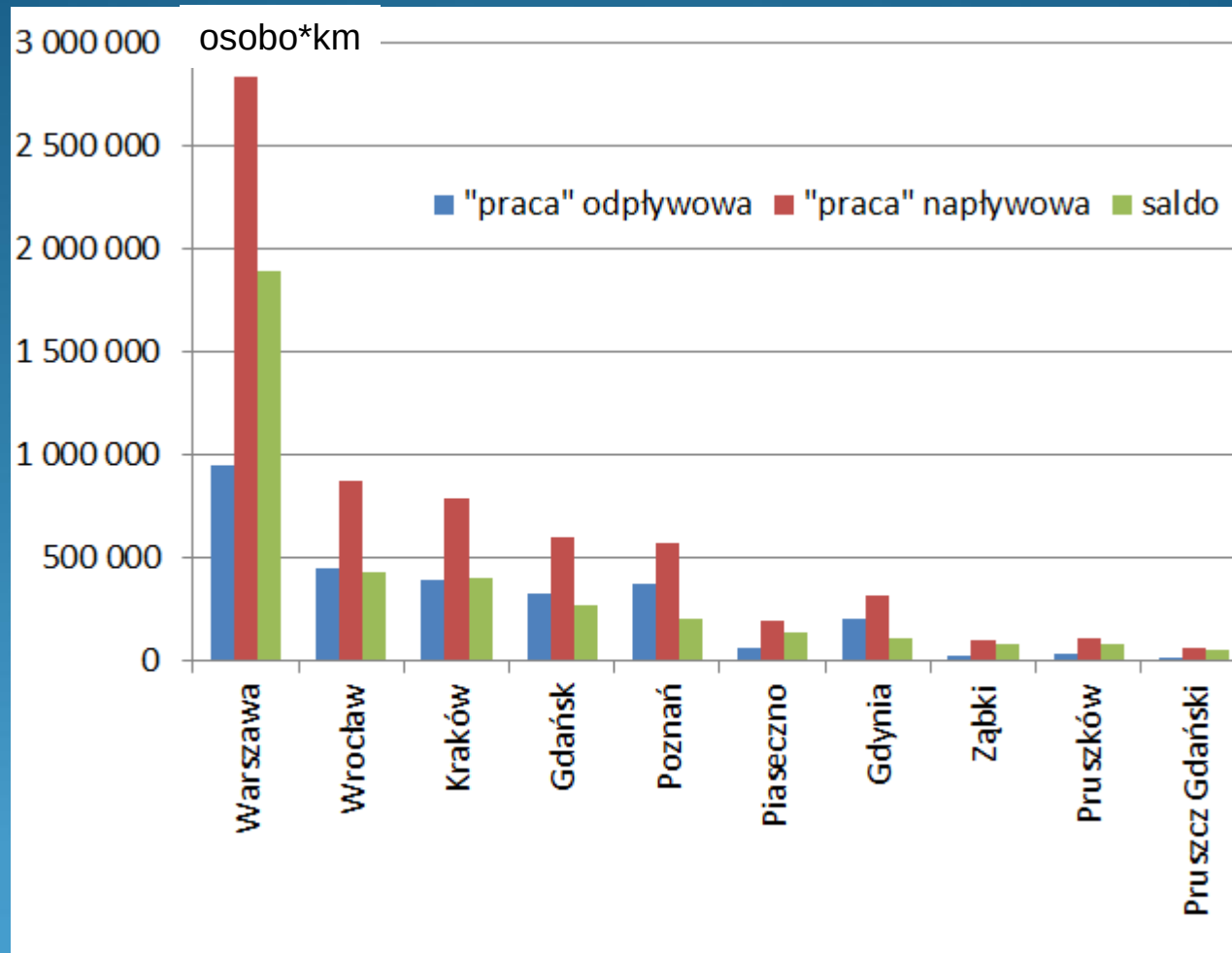

ATRAKCYJNOŚĆ GŁÓWNYCH KIERUNKÓW PRZEMIESZCZEŃ (ważenie odległością przemieszczeń)

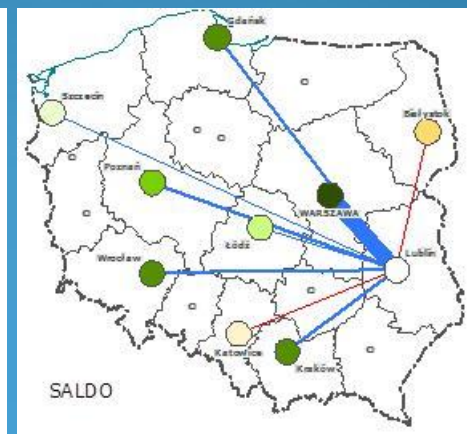
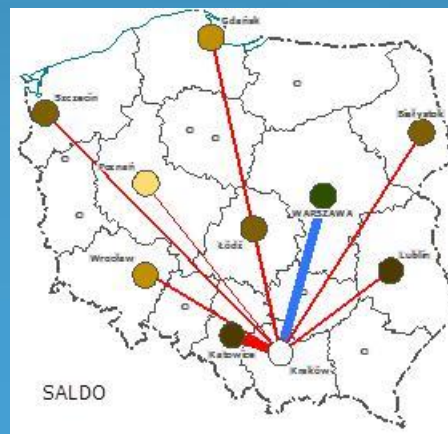
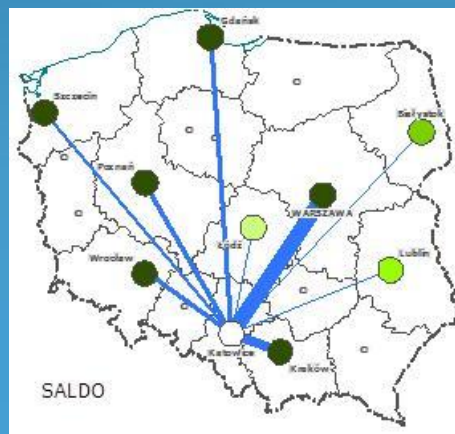
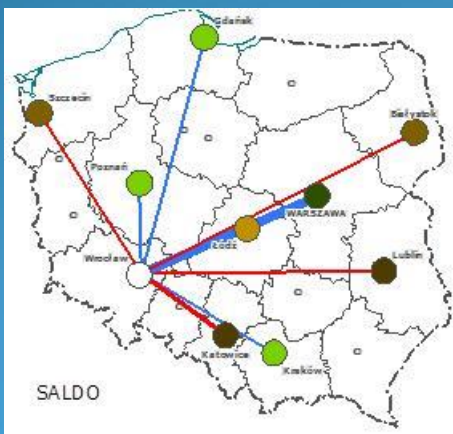
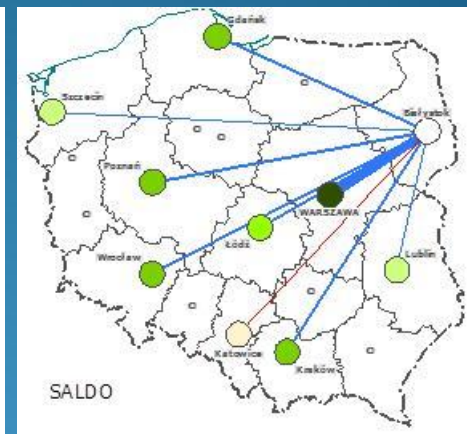
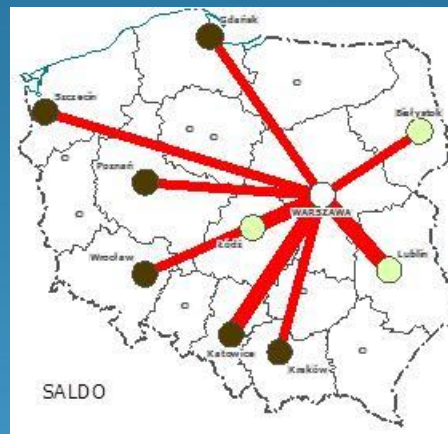
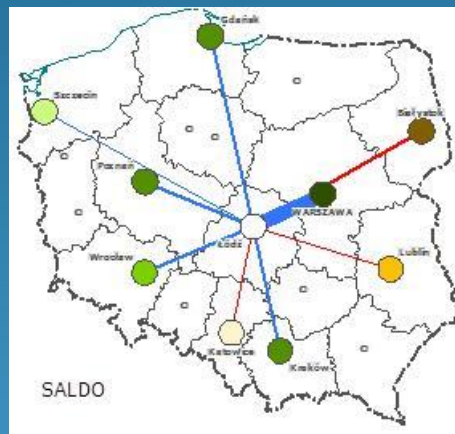
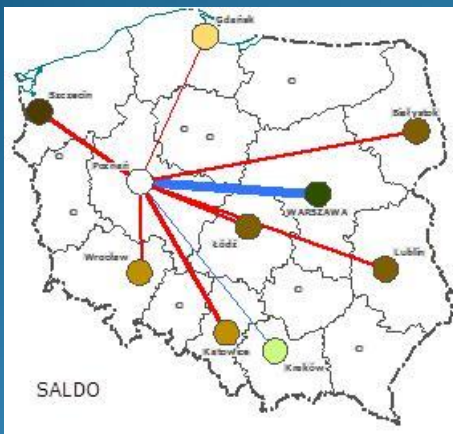
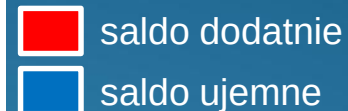
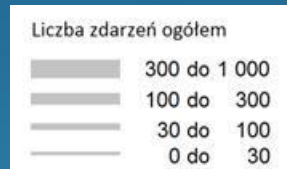
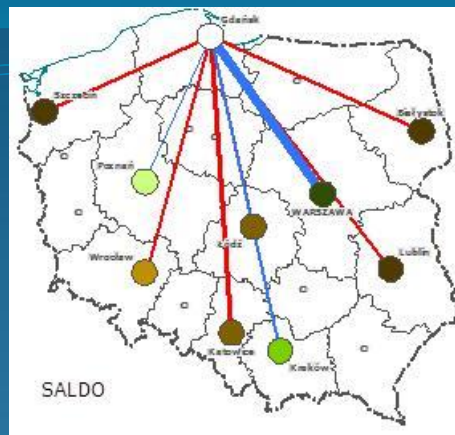
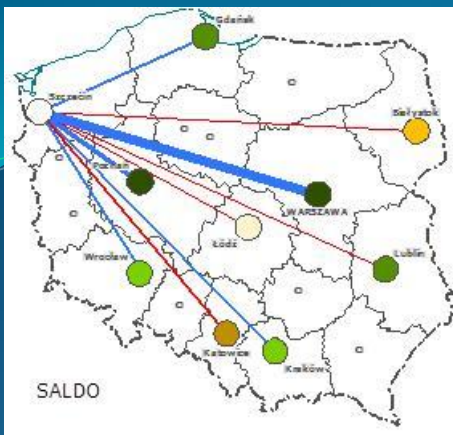

10 NAJATRAKCYJNIEJSZYCH GMIN, 2012

Powiązania migracyjne 10 największych ośrodków w latach 2005-2006

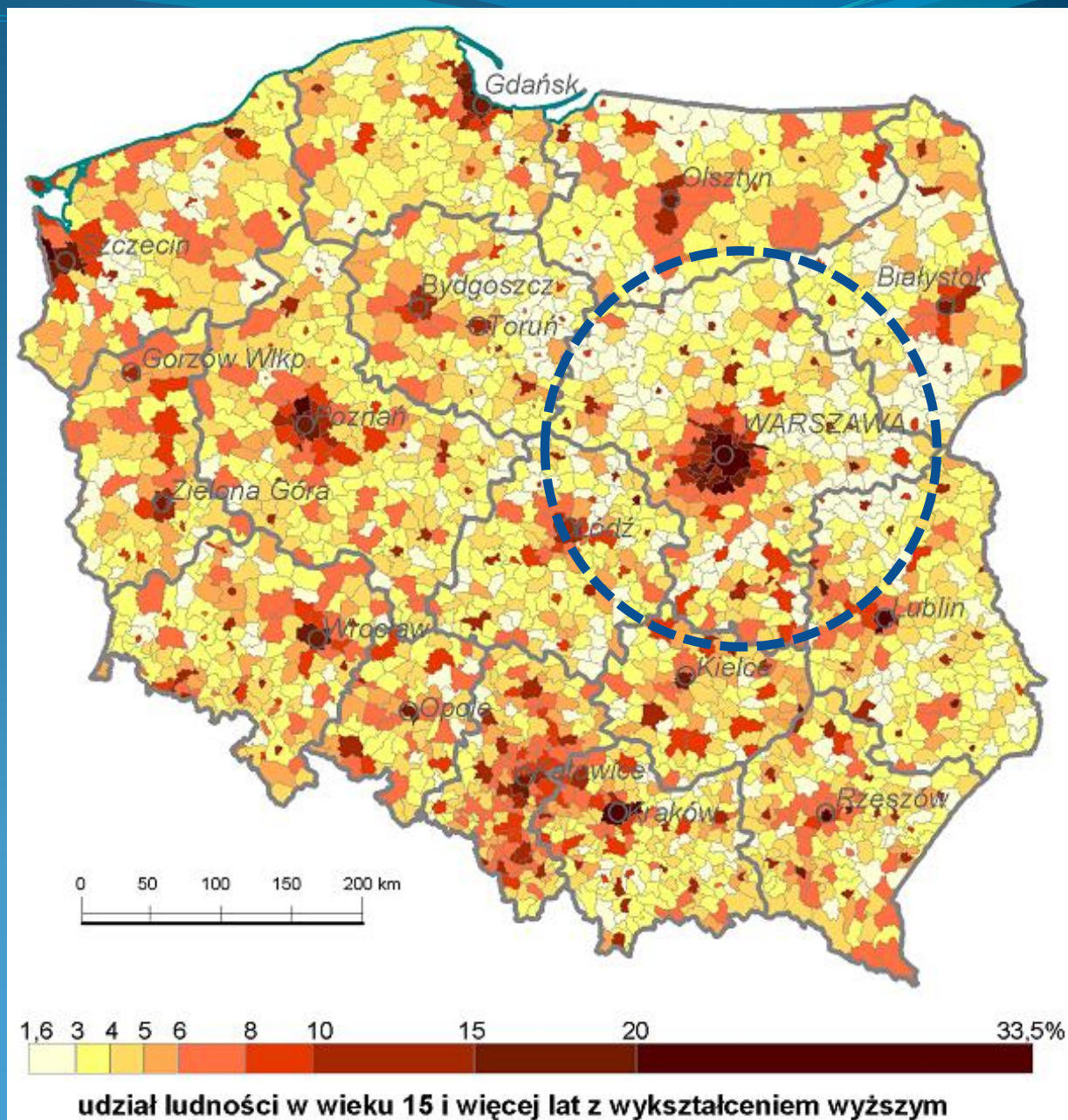

Relokacja zasobów pracy/kapitału ludzkiego (wewnętrzny drenaż mózgów*)

procesy wymywania
(*backwash effects*) -
koncentryczny „cień” wokół
Warszawy i innych dużych
ośrodków

*drenaż?
cyrkulacja?
alokacja?

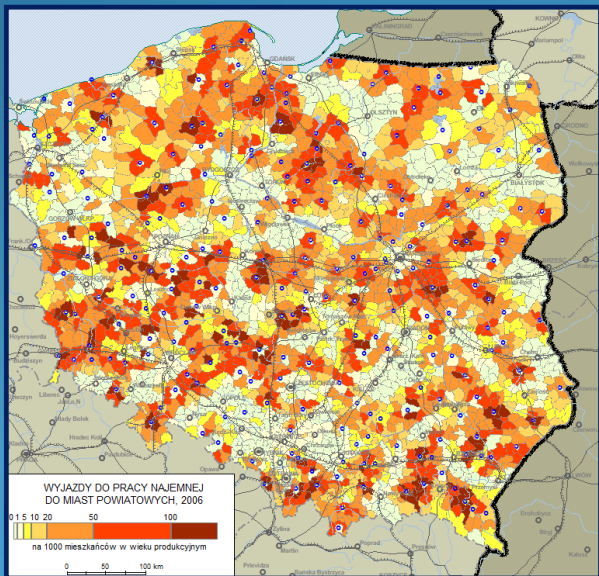
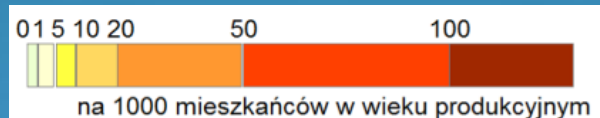
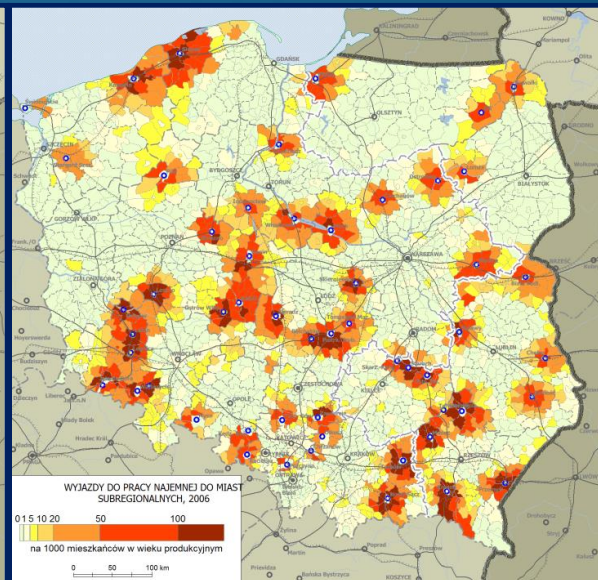
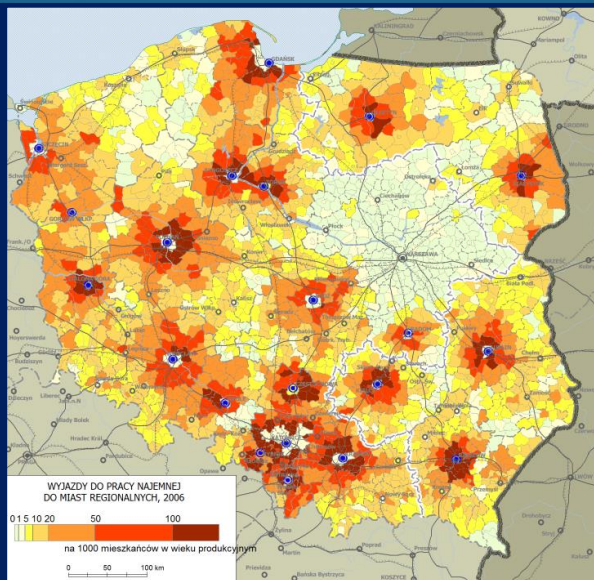
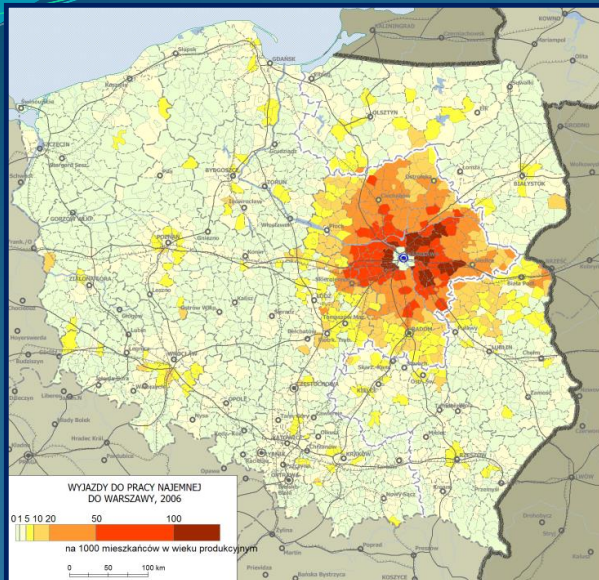
Źródło: P. Śleszyński 2006,
dla CKE/MENiS.

POWSZECHNA SUBURBANIZACJA

ZAMELDOWANIA Z OŚRODKÓW RÓŻNEGO TYPU

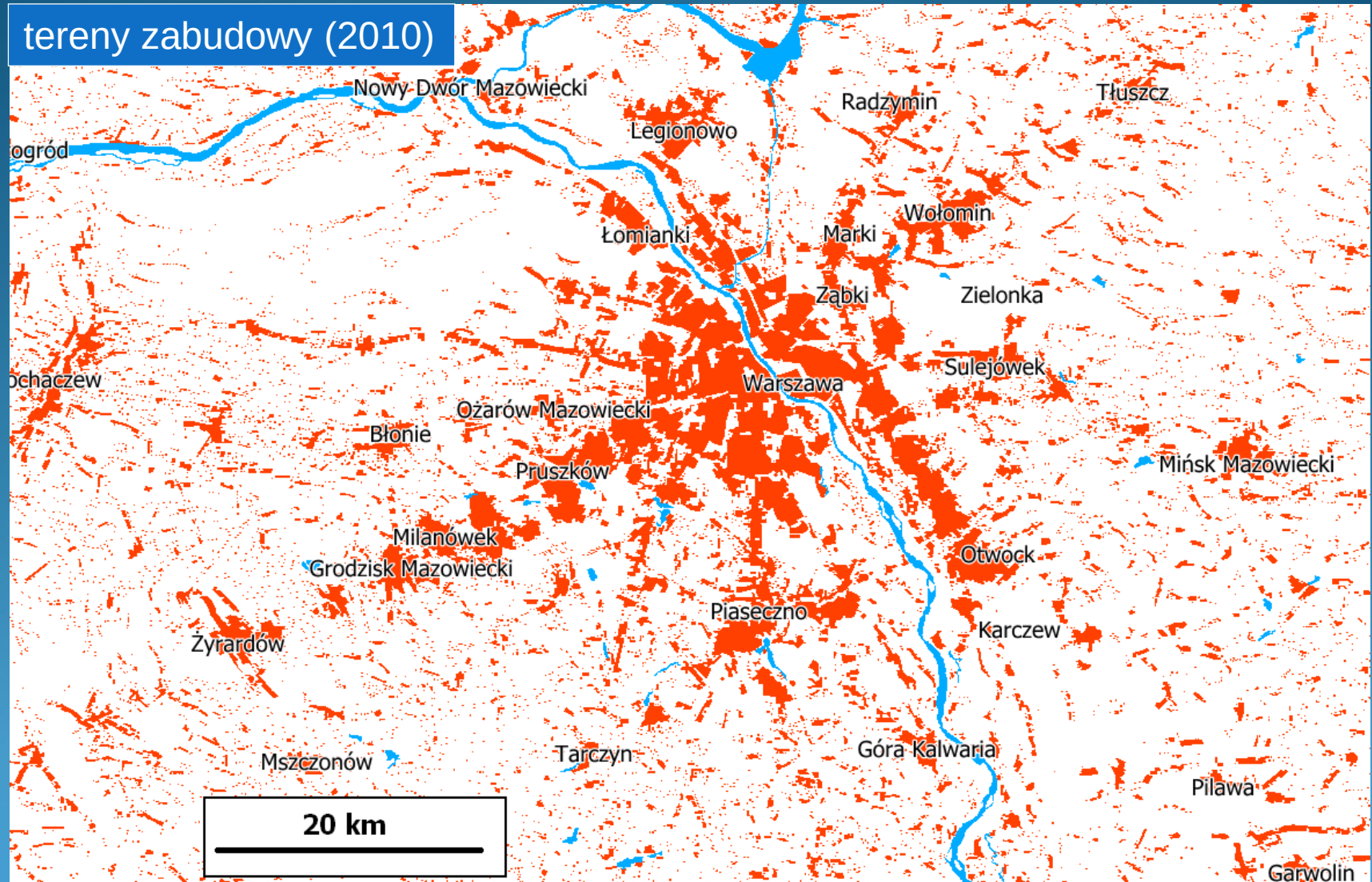

Rok	Ogółem		w tym przepływy według wybranych typów obszarów (A – rdzenie miejskie, B – ich strefy zewnętrzne, C – pozostałe obszary)			
			A → B		BC → A	
	tys. osób	na 1000 mieszkańców	tys. osób	%	tys. osób	%
2000	373,0	9,8	60,6	16,2	92,3	24,8
2003	406,5	10,7	80,5	19,8	96,7	23,8
2006	443,2	11,6	91,4	20,6	103,0	23,2
2009	379,3	10,0	83,9	22,1	83,6	22,0
2012	370,0	9,7	79,6	21,5	87,0	23,5

Źródło: Śleszyński 2014
Konwersatorium Wiedzy o Mieście

URBAN SPRAWL W AGLOMERACJI WARSZAWSKIEJ

Kolbudy (okolice Trójmiasta)

Krzyków (okolice Wrocławia)

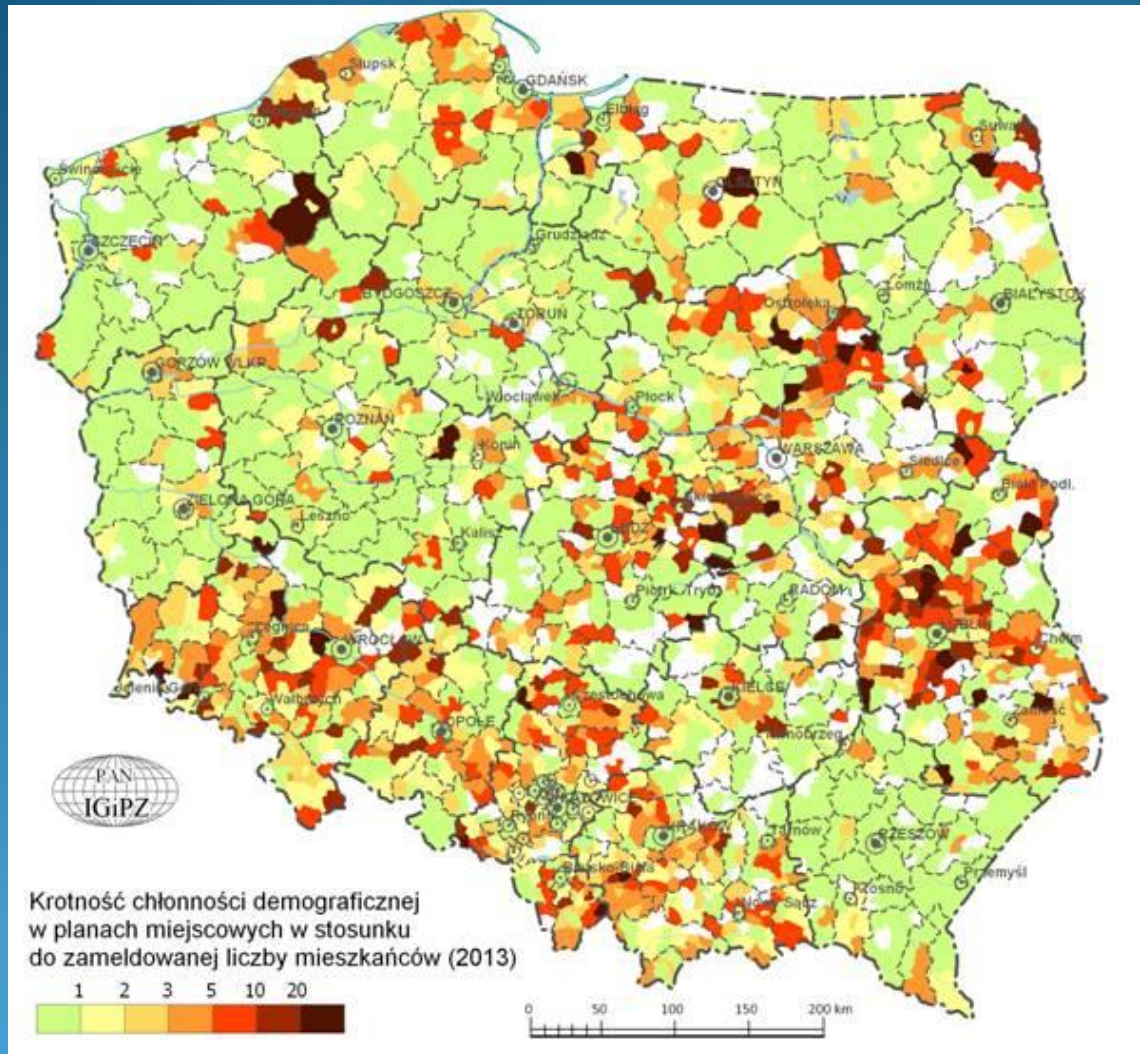
strefa podmiejska Łodzi (Polska)

CHŁONNOŚĆ DEMOGRAFICZNA WEDŁUG PLANÓW MIEJSCOWYCH, 31.12.2013 R.

Krotność chłonności w stosunku do zaludnienia
(ile razy więcej ludzi MOŻE zamieszkać, niż mieszka obecnie – według planów miejscowych)

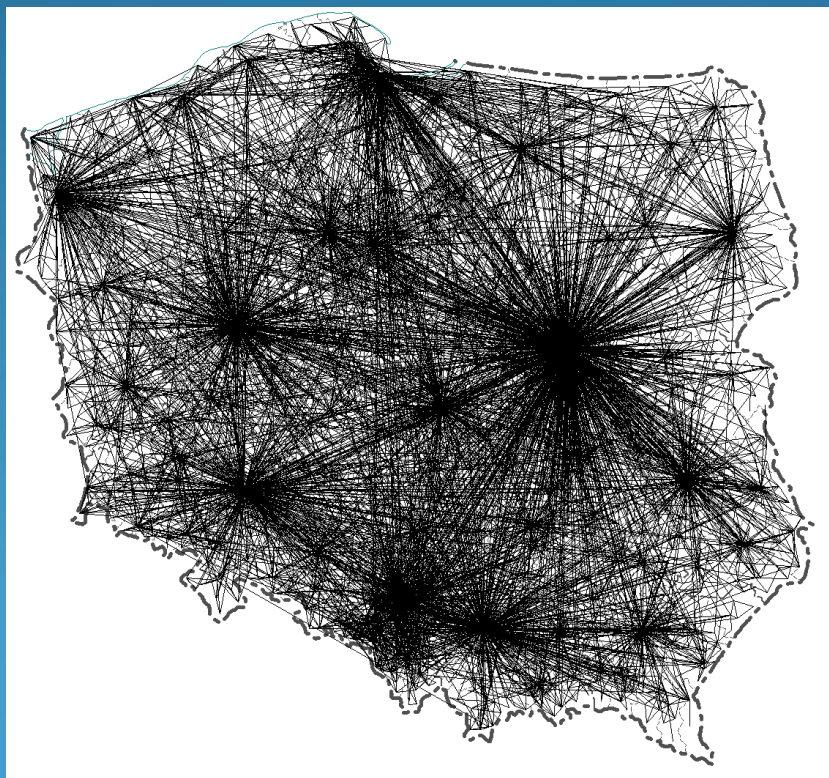

W Polsce według
obowiązujących dokumentów
może zamieszkać:

- według planów miejscowych
– około 60 mln osób
- według studiów uikzp
– 130-200 mln osób

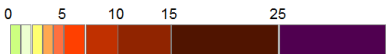

ZASIĘGI ODDZIAŁYWANIA I REGIONY MIGRACYJNE

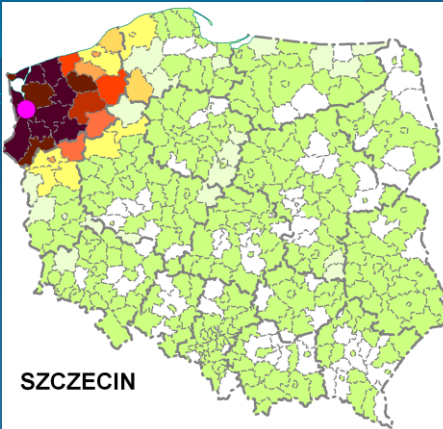

ZLEWNIE MIGRACYJNE (2006)

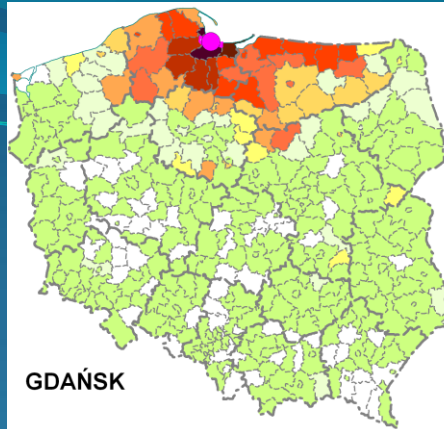
na 10 tys. mieszkańców

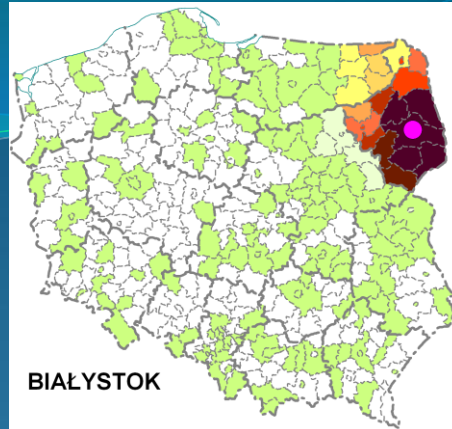
SZCZECIN

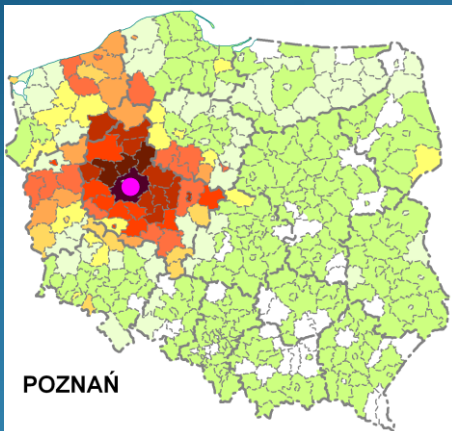
GDAŃSK

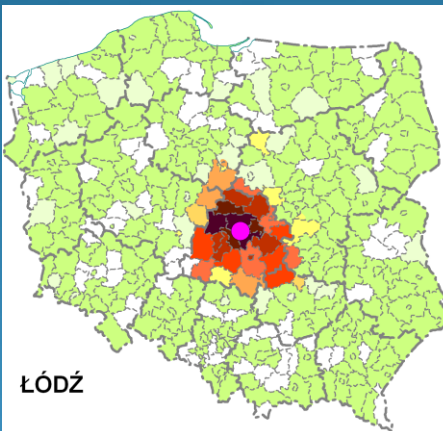
BIAŁYSTOK

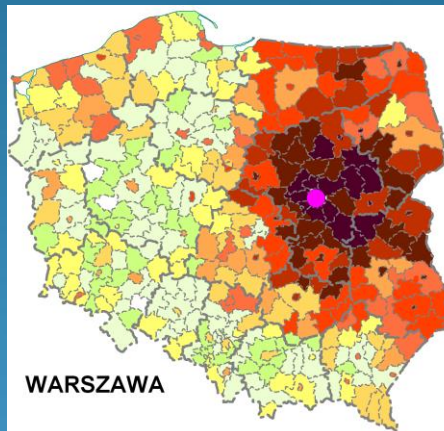
POZNAŃ

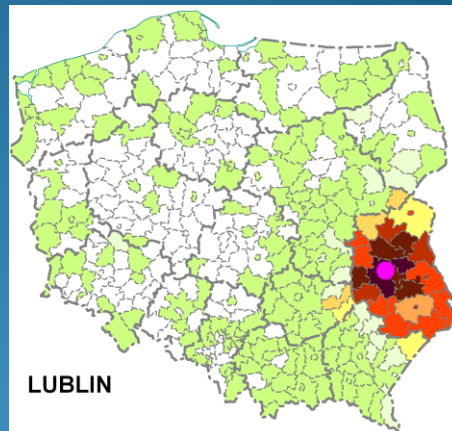
ŁÓDŹ

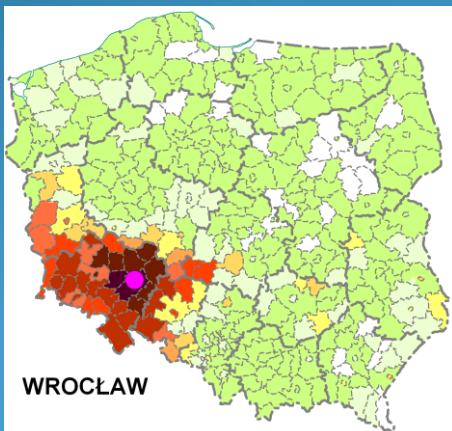
WARSZAWA

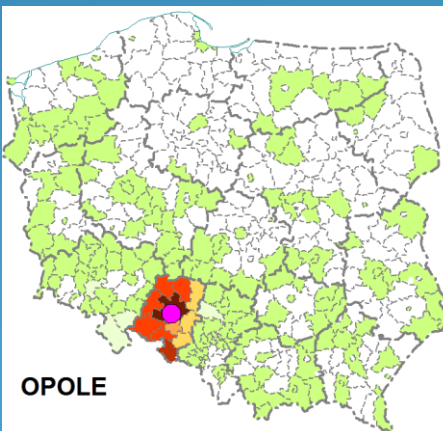
LUBLIN

WROCŁAW

OPOLE

KATOWICE

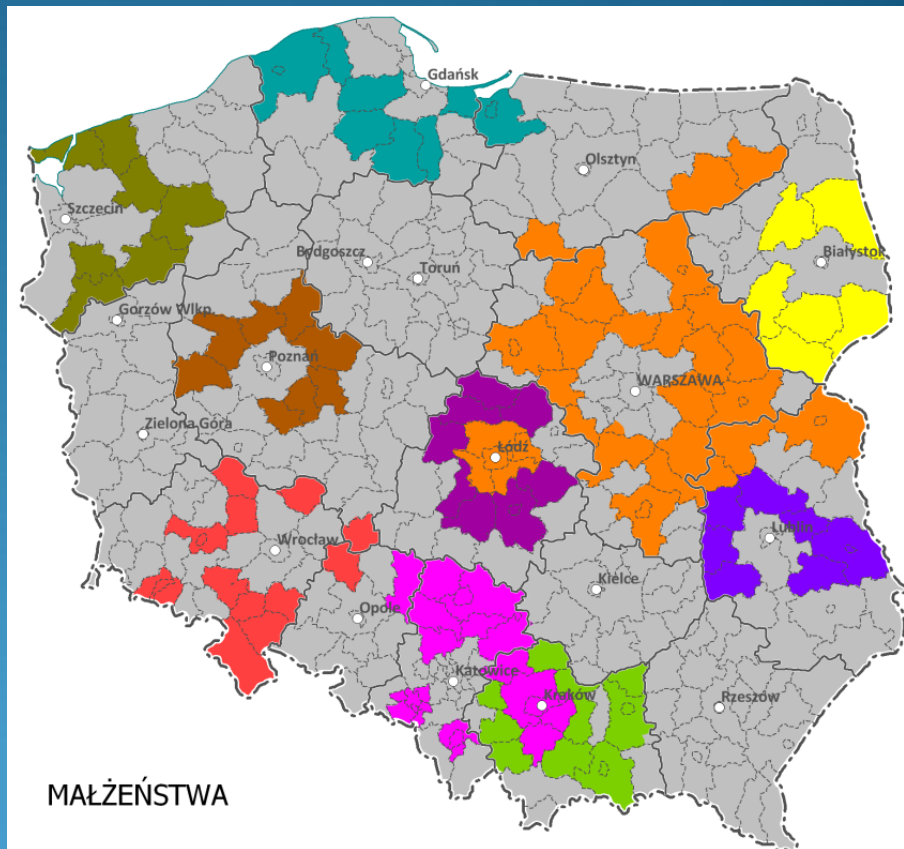
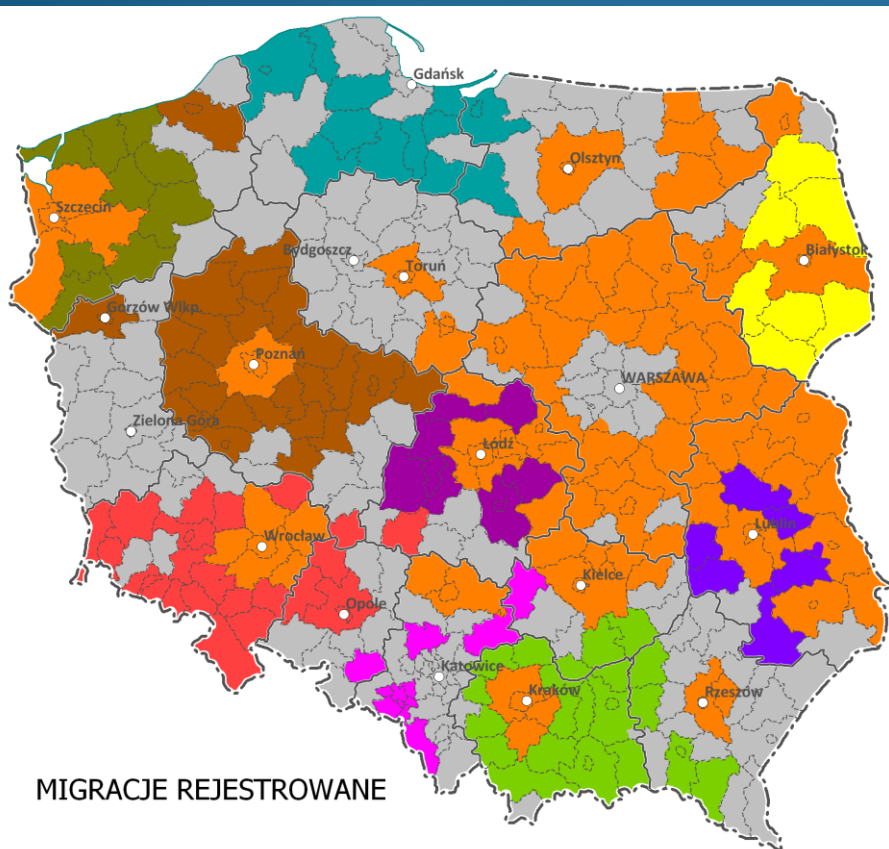
KRAKÓW

DELIMITACJA REGIONÓW MIGRACYJNYCH

dla 10 największych ośrodków (*zmodyfikowana metoda Nystuena-Daceya*)

Źródło: Śleszyński 2011

PODSUMOWANIE: PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA W KONTEKŚCIE RACJONALNEJ POLITYKI ROZWOJU KRAJU

1. Zagadnienie migracji nie będzie dobrze rozpoznane, dopóki nie będą one rzetelnie zdefiniowane i policzone.

➡ *Jak doprowadzić do stworzenia miarodajnego i wyczerpującego systemu rejestracji zdarzeń?*

2. Na podstawie istniejących danych można wnioskować o wyraźnych prawidłowościach geograficznych i dość wyraźnych prawidłowościach funkcjonalnych, związanych z charakterem gmin.

➡ *Jak różnicować politykę regionalną i społeczną oraz ogólnie politykę rozwoju w warunkach różnego odpływu i salda migracyjnego?*

3. Współczesne decyzje emigracyjne są wybitnie uwarunkowane czynnikami ekonomicznymi. Poziom odpływu krajowego i zagranicznego oraz dojazdów jest (może być) wzajemnie **substytuowany** (zastępowalny).

➡ *Jak równoważyć rynki pracy i jakość życia w warunkach polaryzacji społeczno-gospodarczej i obowiązującego modelu rozwoju?*

ŹRÓDŁA

- Kowalewski A., Mordasewicz J., Osiatyński J., Regulski J., Stępień J., Śleszyński P., 2014, Ekonomiczne straty i społeczne koszty niekontrolowanej urbanizacji w Polsce – wybrane fragmenty raportu, Samorząd Terytorialny, 25, 4 (280), s. 5-21.
- Śleszyński P., 2004, Regionalne różnice pomiędzy liczbą ludności według Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r. i szacowaną na podstawie ewidencji bieżącej, Studia Demograficzne, 1 (145), s. 105-115.
- Śleszyński P., 2004, Różnice liczby ludności wykazane w NSP 2002 – suplement, Studia Demograficzne, 2 (146), s. 104-109.
- Śleszyński P., 2005, Różnice liczby ludności ujawnione w Narodowym Spisie Powszechnym 2002, Przegląd Geograficzny, 77, 2, s. 193-212.
- Śleszyński P., 2006, Zmiany emigracji z Polski według oficjalnych statystyk w ujęciu przestrzennym po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, Biuletyn Migracyjny, 10, s. 1-3.
- Śleszyński P., 2010, Znaczenie przemian demograficznych w przestrzeni Polski dla rozwoju gospodarczego, Biuletyn Rządowej Rady Ludnościowej, 55, s. 49-71.
- Śleszyński P., 2011, Oszacowanie rzeczywistej liczby ludności gmin województwa mazowieckiego z wykorzystaniem danych ZUS, Studia Demograficzne, 2(160), s. 35-57.
- Śleszyński P., 2011, Social linkages, [w:] T. Komornicki, P. Siłka (red.), Functional linkages between Polish metropolises, Studia Regionalia, 29, s. 65-80.
- Śleszyński P., 2012, Klasyfikacja gmin województwa mazowieckiego, Przegląd Geograficzny, 86, 4, s. 559-576.
- Śleszyński P., 2012, Zmiany demograficzne województwa mazowieckiego w latach 1990-2030 i ich skutki, Mazowsze. Studia Regionalne, 10, s. 11-32.
- Śleszyński P., 2013, Prawidłowości zróżnicowań przestrzennych emigracji zagranicznej z Polski po 1989 r., Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny, 39, 3, s. 37-62.
- Śleszyński P., 2014, Procesy suburbanizacji w Polsce a polityka przestrzenna i regionalna, [w:] XXVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście. Centra i peryferie w okresie transformacji ustrojowej. Łódź, 10-11 kwietnia 2014 r., Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych UŁ, Instytut Geografii Miast i Turystyki UŁ, Urząd Miasta Łodzi, Zakład Urbanizacji Przestrzeni UŁ.
- Śleszyński P., 2014, Przemiany społeczno-demograficzne województwa mazowieckiego w latach 1990-2030, Trendy Rozwojowe Mazowsza, 15, MBPR, Warszawa.
- Śleszyński P., Komornicki T., 2015, Klasyfikacja funkcjonalna gmin dla potrzeb monitoringu planowania przestrzennego, [w:] Śleszyński P., Komornicki T., Deręgowska A., Zielińska B., Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w 2013 roku, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 121 s.

Badania częściowo realizowane z różnych projektów,
w tym grantu NCN „Demograficzne uwarunkowania rozwoju lokalnego” (2014-2017)

Dziękuję za uwagę

---

dr hab. prof. PAN Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (22) 6978824, 6978822
e-mail: psleszyn@twarda.pan.pl

DOJAZDY DO PRACY, 2011

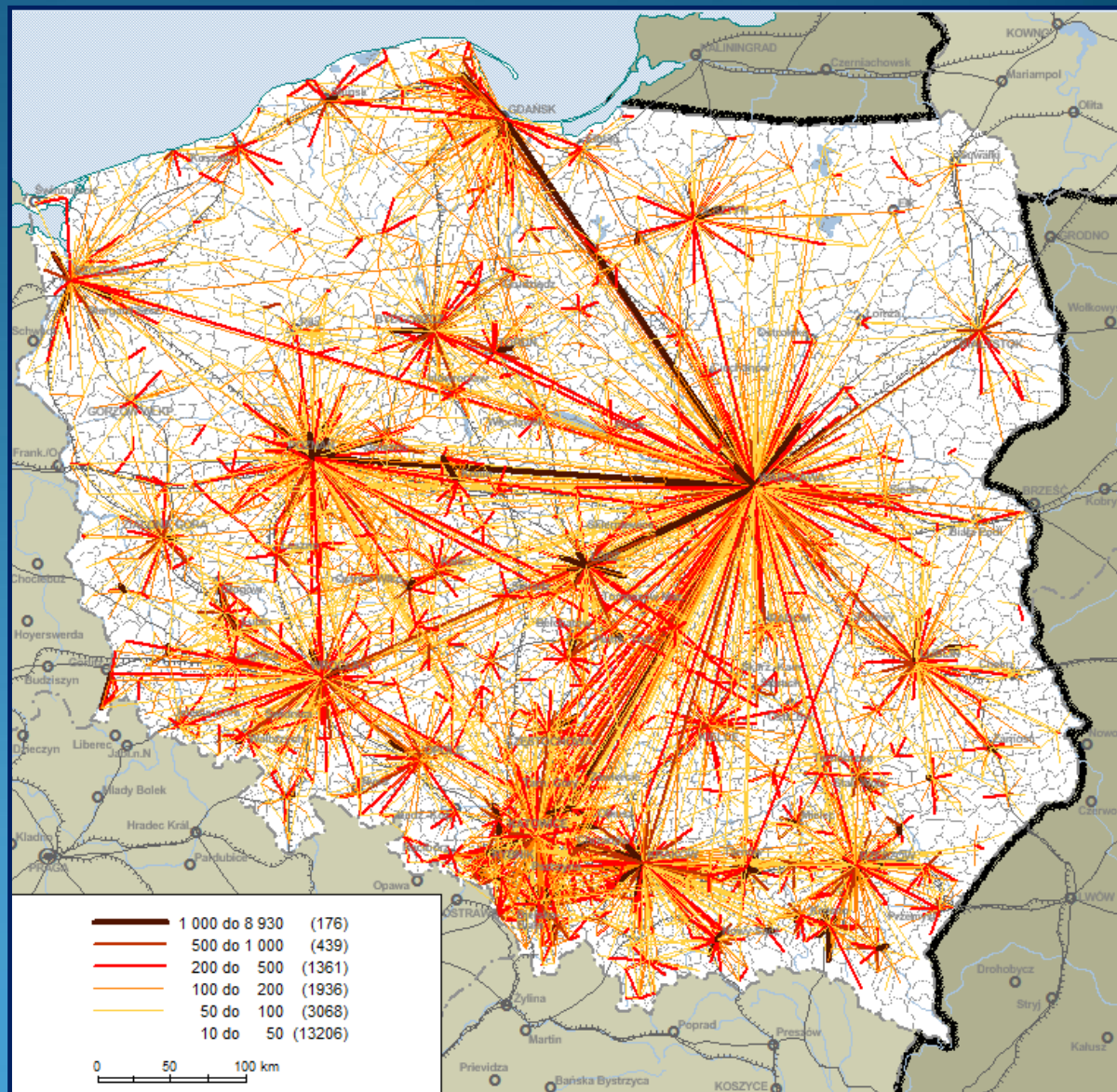
Silna dominacja Warszawy

Ujawnienie się dojazdów wahadłowych (zapewne w rytmie najczęściej tygodniowym)

Dość wyraźna hierarchia:
Warszawa-ośrodki regionalne-subregionalne

Największe przepływy:

Bełchatów	→	Kleszczów	8 925
Legionowo	→	M.st. Warszawa	4 653
Wieliczka	→	M. Kraków	4 240
Swarzędz	→	M. Poznań	4 208
Pruszków	→	M.st. Warszawa	4 178
Lubin	→	Polkowice	3 827
Wołomin	→	M.st. Warszawa	3 559
Czerwonak	→	M. Poznań	3 375
Rumia	→	M. Gdańsk	3 163
Luboń	→	M. Poznań	2 992

MIGRACJE WEWNĘTRZNE A ZAGRANICZNE

TYPOLOGIA MOBILNOŚCI:

A: $w > 110\%$, $z > 15\%$

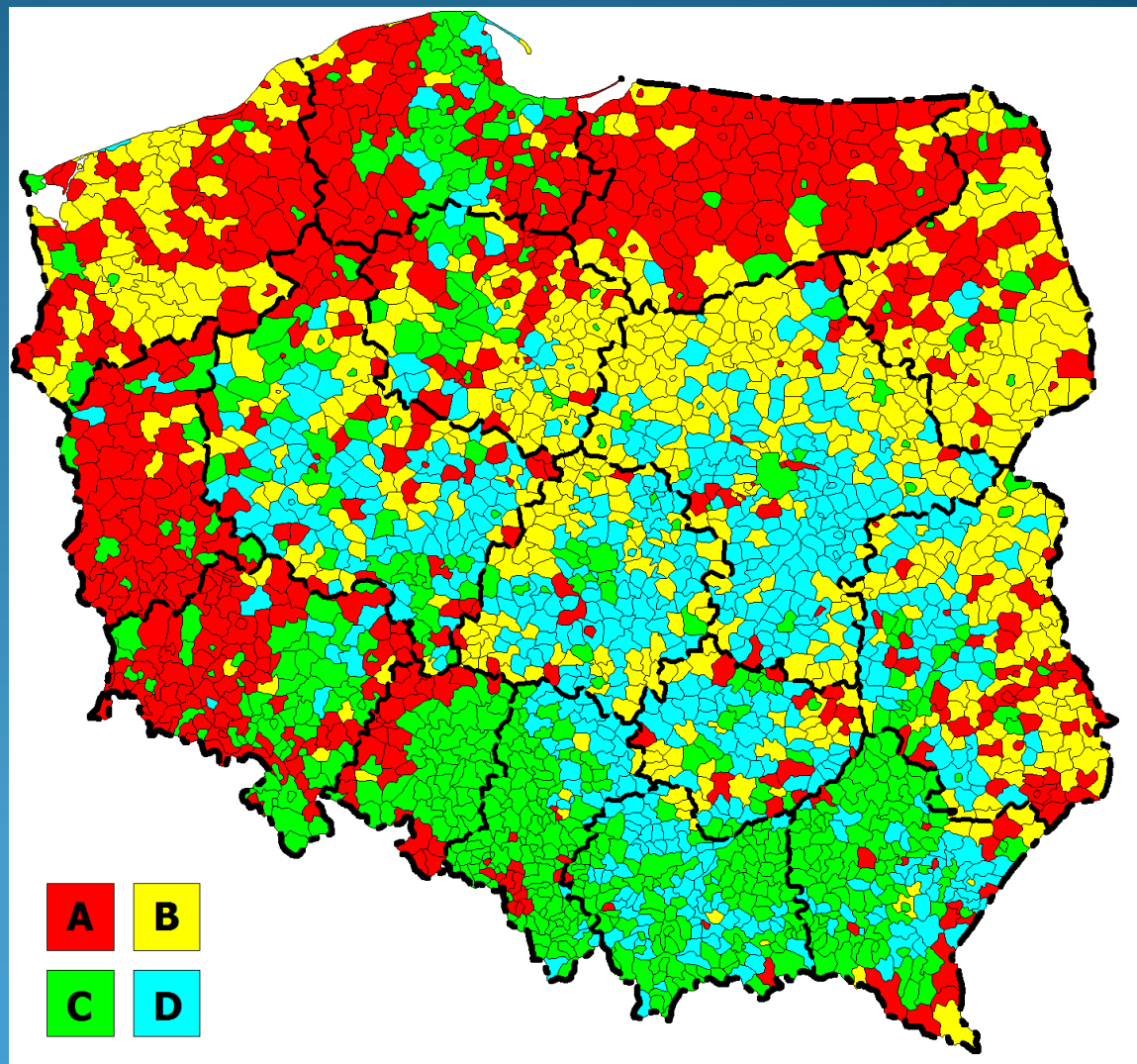
B: $w > 110\%$, $z < 15\%$

C: $w < 110\%$, $z > 15\%$

D: $w < 110\%$, $z < 15\%$

w – wewnętrzne

z – zagraniczne

SUBSTYTUCJA MOBILNOŚCI

A. Dojazdy do pracy z odległości >30 km

730 tys. (2011 r.)

B. Osoby przebywające >3M za granicą (BAEL)

2 340 tys. (2014 r.)

C. Odpływy (wymeldowania)

4 561 tys. (2004-2014)

(w tym 270 tys. zagraniczne)

